

SÄÄTYTALO

Varhainen kuva Säätytalosta, hyvin pian valmistumisen jälkeen. Säätytalon rikas, polykromaattinen ulkoasu koettiin juhlavaksi, mutta myös keveäksi ja iloiseksi. Rakennusta kuvailtiin hiekkakiven väriseksi ja kuvassa voi havaita lähes kaikkien pintojen maalausimitoinnin. Peruspinnat voinee tulkita hiekkakiveksi, vaaleimmat listat marmoriksi ja pohjakerroksen karkeat harkot hakatuksi kiveksi. Helsingin kaupunginmuseo.

Porvariston salin puurakenteinen kaappi-rakennelma kätkee sisäänsä ilmanvaihdon ja lämmityksen laitteistoa. Kuvat Arno de la Chapelle.

Pienemmän kokoushuoneen katto-ornamentti, jossa italialaisen renessanssin innoittamat nk. groteski-aiheet kehys-tävät talonpoikaista elinkeinoa kuvaavaa symbolia, jossa heinäsuova, harava ja viikate muodostavat asetelman.

Papiston salin etuhuoneen kattoa kiertää koristemaalattu palkisto, jonka syvennyksien koristemaalauksissa on suoras-taan humoristiset enkeliaiheet.

Istuntosalien ovet ovat talon komeimmat ja hierarkisesti tärkeimmät. Jalopuulta näyttävä kokonaisuus on osin sävytettyä ja lakattua tammea, osin peittomaalattua ja ootrattua mäntyä, kipsiä tai rappausta.

Peruskorjaus ja restaurointi 2023–2025

Valtion arvorakennuksista vastaava Senaatti-kiinteistöt aloitti Säätytalossa syksyllä 2023 peruskorjauksen, jossa rakennuk-sen julkisivut kunnostetaan, sisäpintojen runsaalle maalaus-koristelulle tehdään laajamittaisia konservointitoimenpiteitä ja rakennuksen talotekniikka uudistetaan. Samassa yhteydes-sä myös rakennuksen esteettömyyttä parannetaan.

Säätytalon edellisestä peruskorjauksesta on kulunut jo 30 vuotta, ja on taas laajempien korjaustoimenpiteiden aika, jotta valtion keskeinen edustus- ja seminaaritala voidaan pi-tää arvoisessaan käytössä ja asussa. Gustaf Nyströmin suunnittelema, vuonna 1891 valmistunut Säätytalo on Suomen mittakaavassa poikkeuksellisen koristeellinen sekä sisältä että ulkoa.

Kulttuurihistoriallisesti arvokkaan Säätytalon korjaukset työ-listävät monia restauroinnin ja konservoinnin erityisosaajia. Julkisivujen kunnostukseen kuuluu rappaus- ja maalaustöi-den lisäksi rikkaiden kipsikoristeiden uusiminen ja ikkunoi-den kunnostus. Julkisivuihin palautetaan niistä haalistunut eloisa hiekkakivijäljitelmämaalaus. Monimuotoinen peltikate uusitaan ja päätykolmion pronssiveistos konservoidaan.

Rakennuksen pääkerrosten sisäseinien ja kattojen runsas maalauskoristelu vaatii mittavia konservointitoimenpiteitä. Konservointia on valmisteltu jo monin tutkimuksiin ja koekäsit-telyin. Erityisiä konservointikohteita ovat esimerkiksi pääsalien kattomaalausten henkilöhaamot ja pääportaikon lasikatteen leijonamaalaus.

Rakennuksen talotekniikka on vanhentunut. Uudet energiate-hokkaammat ilmanvaihtokoneet vaativat enemmän tilaa, ja sik-si rakennukseen joudutaan rakentamaan uusia konehuoneita. Sähköpisteitä tarvitaan nykyään paljon enemmän kuin 1990-lu-vulla, samoin tietotekniikan kaapelointeja. Pohjakerroksessa sijaitseva laitoskeittiö nykyaikaistetaan, koska se palvelee Säätytalon lisäksi muitakin valtioneuvoston juhlatiloja.

Säätytalon esteettömyyttä parannetaan mm. uusilla luiskilla ta-ka-portaan yhteyteen ja tekemällä sisälle kaksi esteetöntä wc:tä. Edellisessä peruskorjauksessa tehty hissi uusitaan. Hankkeen lopuksi uudistetaan vielä Säätytalon puistikko ja leikkipaikka yhteistyössä Helsingin kaupungin kanssa.

Peruskorjaus alkaa syyskuussa 2023. Hankkeen kustannusarvio on n. 38,0 milj. euroa (alv 0 %). Työmaa kestää kaksi vuotta, ja Säätytalo on poissa käytöstä korjausten ajan. Rakennuttajana toimii Senaatti-kiinteistöt. Säätytalon toiminnasta ja käytöstä vastaa valtioneuvoston kanslia.

Säätytalon vahvistettu julkisivupiirustus, yleisten rakennusten ylihallituksen ja senaatin hyväksynyt marraskuulta ja joulukuulta 1888. Gustaf Nyström, 1888. Kansallisarkisto.

Toteutumaton suunnitelma, F. A. Sjöström 1884. Kansallisarkisto.

Säätytalo ja arkkitehti Gustaf Nyström

Säätytalon suunnittelu

Säätytalo valmistui vuonna 1891, mutta sen suunnitteluhistoria alkoi yli kymmenen vuotta aiemmin. Arkkitehti Gustaf Nyströmin (1856-1917) laatimat suunnitelmat vahvistettiin joulukuussa 1888 ja tammikuussa 1891 säädyn saivat rakennuksen haltuunsa säätyvaltiopäiviä varten.

Nyström oli vain noin 30-vuotias, kun hän päätyi vastaamaan Säätytalon suunnittelusta. Nyströmin opettaja ja työnantaja Frans A. Sjöström oli saanut työn tehtäväkseen, mutta tämän ennenaikaisen kuoleman seurauksena hanke siirtyi uskotulle oppilaalle.

Säätytalo on hyvin ehjä oman aikansa edustaja, rakenteista koristemaalauksiin. Nyströmin Wienissä viettämä oppiaika välittyi rakennuksen vahvoissa hahmoissa ja klassisen arkkitehtuurin muotokielen täsmällisessä käytössä. Säätytalon arkkitehtuurissa voi myös nähdä vahvoja vaikutteita Wienin parlamenttitalon ratkaisuksista.

Valtionarkisto ja Säätytalo

Nyströmin rakennuksista Valtionarkisto, nykyinen Kansallisarkisto, ja Säätytalo muodostavat erityisen kiinnostavan parin. Rakennuksia suunniteltiin ja ne valmistuivat jokseenkin samanaikaisesti, Kansallisarkisto noin vuoden verran edellä. Rakennuksien arkkitehtuurissa, rakennustekniikassa ja toteutuksessa on paljon samankaltaisuutta ja osa toteuttajistakin oli samoja. Rakennusmestari K. G. Sivenius vastasi molempien rakennushankkeiden pääurakoinnista ja molempien maalaustöistä vastasi maalarimestari Salomo Wuorio.

Säätytalon arkkitehtuurista

Säätytalon pääjulkisivua hallitsee voimakas keskirisaliitti ja siihen liittyvät kahden kerroksen korkuiset, nk. kolossaalipylyvät. Aikalaiset kritisoivat Nyströmin suunnitelmia Sjöströmin ideoiden plagioinnista. Maaliskuussa 1888 Nyström purki tuntojaan ystävälleen Br. Blomkvistille seuraavasti: *"Väitetään, että olisin kopioinut rakennuksen julkisivut Fransilta. Se on, kuten hyvin voit ymmärtää, epätotuus. Sjöströmin ja minun julkisivujeni kaikinainen yhdenkaltaisuus muodostuu vain siitä, että molemmat käytimme kolossaalijärjestelmää. Ja se on uskoakseni ainoa keino luoda Säätytalolle karaktääri.*

Mutta kuten tiedät, on kolossaalijärjestys yhtä vanha kuin arkkitehtuuri itse enkä ole kuullut, että Frans olisi hakenut patenttia sen käyttöön Suomessa, varsinkin kun sitä tuskin olisi hänelle myönnetty – käyttihän Engel sitä niin usein ennen häntä. No tämä riittää tästä asiasta... tai pieni lisäys. Lienee, tai ainakin pitäisi olla, jotenkin ymmärrettävää, että Fransin vanhana oppilaana olen tullut imeneeksi itseeni hänen ideoitaan ja näkemyksiään."

Säätytalo on aiempien historian vaiheiden tyylillisistä piirteistä innoittuvaa, toisinaan ehkä hiukan vähättelevään sävyyn kertaustyyliksi kutsuttua arkkitehtuuria. Säätytalo on länsieurooppalaisen arkkitehtuurin täysverinen edustaja. Samalla siinä voidaan todeta lukuisia, varhaisia modernin rakentamisen piirteitä niin rakennetekniikan kuin talotekniikankin osalta. Materiaalit on pyritty hakemaan kotimaasta, mutta vielä lähtökuopissa oleva rakennusteollisuuttamme oli osa kansainvälistä kehitystä. Ilmanvaihdon ja lämmityksen suunnittelu oli hankkeessa mukana heti, kun rakennuspäätös oli tehty ja siihen haettiin asiantuntemusta niin Berliinistä kuin Pietaristakin. Säätytalo on vahvasti oman aikansa edustaja, ei minkään historiallisen tyylin kopio.

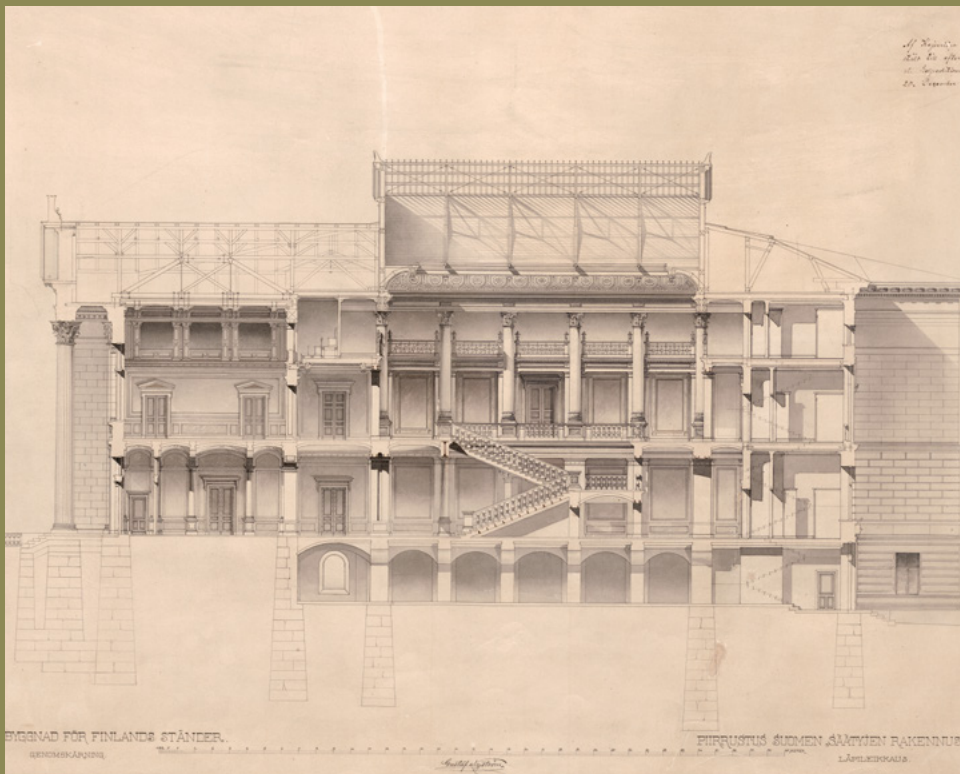
Säätytalo demokratian kehtona

Säätytalo oli alkuperäisessä käytössään, aatelittomien säätyjen omana rakennuksena, varhaisen suomalaisen demokratian tyyssija. Vuonna 2023 rakennus palvelee valtioneuvoston kanslian kokoushuoneistona edelleen samoja yhteisöllisen päätöksenteon voimia, jotka vaikuttavat suomalaisten arkeen ja elämään. Viime vuosina Säätytalon koristeelliset seinät ovat jatkuvasti esiintyneet poliitikkojen ja ministerien haastatteluiden taustana monenlaisissa tilanteissa.

Säätytalo syntyi autonomisessa Suomessa, keisarinvallan suosiollisella luvalla ja todella pitkällisen sisäisen arvokeskustelun, taloudellisen tasapainoilun ja käytännön tarpeiden muovamana. Pääkerroksessa sijaitsevat, kolmen aatelittoman säädyn istuntosalit ovat olleet rakennuksen varsinainen toiminnallinen ydin. Saleihin liittyvät säätyjen omat ja yhteiset tilat, laajat aulat ja ravitsemustilat ovat tarjonneet valtavan kehitysaskelen säätyjen väliselle kanssakäymiselle aiempaan eriytyneeseen kokouskäytäntöön verrattuna. Vuosisadan vaihteen tuulisina vuosina, kun Venäjän keisarivalta pyrki saamaan tiukan otteen Suomen kansasta, oli Säätytalo paikka, jossa suomalaisen kansallistunteen hentoja versoja vahvistettiin. Säätytalo on suomalainen monumentti, jonka syntyhistoria on vain muutaman sukupolven takana, mutta rakennus on samalla kauas historiaan jääneen sääty-yhteiskunnan ilmentymä.

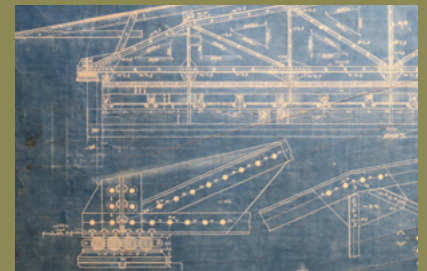
Aikalaiset kritisoivat mm. sitä, että rakennuksen eri julkisivut olivat kovin erilaisia, ikään kuin eri rakennuksista. Etelä- ja itäsjulkisivujen fotogrammetriset projektiot, Tietoa Oy, 2018.

Gustaf Nyströmin laatima pitkittäisleikkaus Säätalosta tarjoaa valtavan paljon tietoa. Yhdestä piirustuksesta voi lukea paitsi tilallisen kokonaisidean, seinien koristejaon myös rakenteelliset päätökset. Säätälön pitkittäisleikkaus, yleisten rakennusten ylihallituksen ja senaatin hyväksynnät marraskuulta ja joulukuulta 1888. Gustaf Nyström, 1888. Kansallisarkisto.

Pääportaan yläpuolella olevan valokatteen rautarakenne on huomattavan hoikat ja herkäät. Rakenne on pääsääntöisesti säilynyt koskemattomana ja sitä vaalitaan rakennuksen erityisenä piirteinä. Kuva 1979, Veikko Laine, Museovirasto.

Ote Nyströmin toimistossa laaditusta, suuren istuntosalin rautaisen kattotuolin toteutuspiirustuksesta. Kansallisarkisto.

Varhainen sisäkuva pääporrasaulan alkuperäisestä väri- ja koristeasusta. Marmoroidut ja kiiltäväksi lakatut korkeat pylväät ovat tiilirakenteita, porrasaulan välipohjat taas teräskiskoin kannateltuja tiiliholveja. Lattiamateriaaliksi suunniteltiin kalkkikiveä, mutta toteutuksessa päädyttiin suosimaan kotimaista tuotantoa ja varsin uutta materiaalia, mosaiikkibetonia. Koristeelliset käsijohteet ja kaiteet ovat Nyströmin suunnitelmien mukaan Högforsin ruukissa valettuja. Keskellä porrasaulaa on Walter Runebrgin LEX-veistoksen ensimmäinen kipsinen luonnos. 1890-luku, Helsingin kaupungin museo.

Säätytalon rakentaminen ja rakenteet

Syyskuussa 1888 Majavan kortteli länsipää oli rajattu työmaa-aidalla ja rakennustoimikunta saattoi käynnistää pääurakoitsijan kilpailuttamisen. Sekä suomenkielisissä että ruotsinkielisissä päivälehdissä haettiin urakoitsijaa joko perustusten, kivijalan ja ulkoportaiden tai vaihtoehtoisesti koko rakennuksen toteuttamiseen. Halukkailla tarjoajilla oli mahdollisuus tutustua piirustuksiin ”Säätyhuoneen arkkitehtitoimistossa, Ritarikatu N:o 12 joka arkipäivä klo 9-2 ja 4-7, ja on Arkkitehti K. G. Nyström antava siellä tietoja rakennusaineiden ehdotuksesta ja tarpeellisia selityksiä.”

Uusi Suometar 23.10.1888

Rakennusmestari Siveniuksen urakka

Kokonaisurakkaa tarjosi vain kaksi urakoitsijaa, ja näistä edullisemman tarjouksen teki Valtionarkiston työmaata vetävä, luotettavaksi osoittautunut rakennusmestari K. G. Sivenius. Urakkasopimuksessa todettiin, että Sivenius vastasi jokseenkin kaikesta rakennuksen pystyttämiseen liittyvästä. Urakan ulkopuolelle oli rajattu kaikki koriste- ja kipsityöt, maalaustyöt, lämmitys- ja vesijärjestelmän työt sekä valaistus ja kiinteä kalustus.

Siveniuksen rooli Nyströmin luotettuna työparina on ollut laaja, sillä toteutuksen ohella Siveniuksen työskään kuului myös rakenteiden toteutussuunnittelu urakkasopimuksessa mainittujen laskennallisten kuormien puitteissa. Varsinaisia rakennepiirustuksia ei aikalaisrakennuksista ole juuri laadittu, teräsrakenteiden toteutuspiirustuksia lukuun ottamatta. Oheinen, Nyströmin laatima hyvin havainnollinen pitkitäisleikkaus tarjoaa erinomaisen hienon kokonaisuutensa rakenteellisista periaatteista. Lisäksi on säästynyt Siveniuksen muistikirja, johon mestari on tehnyt laskelmiaan ja rakenteiden tarkentavia periaateleikkauksia.

Säätytalon perusrakenteet

Säätytalo on seinä- ja kattopinnoiltaan rapattu massiivitiilitalo. Välipohjat ovat paikoin tiiliholvin varaan tehtyjä, mutta pääsääntöisesti puupalkiston kannattelemia. Vesikattorakenteet ovat pääosin puisia kattotuoleja konttikannatuksineen, vain suurimpien salien ja keskiporrashuoneen yläpuolisen lasikaton kannatus on tehty rautarakentein. Lisäksi rakennuksessa esiintyy vapaasti seisovia muurattuja pylväsrakenteita sekä jonkin verran valurautaisia pylväitä. Porrasnousut perustuvat betonisiin askellankkuihin ja rautapalkkikannatuksiin. Säätytalo jatkaa siis tiilitalojen vahvaa perinnettä, mutta uusia

ratkaisuja, kuten rautarakenteita ja varhaisia betonivaluja on käytetty ennakkoluulottomasti ja harkinnalla.

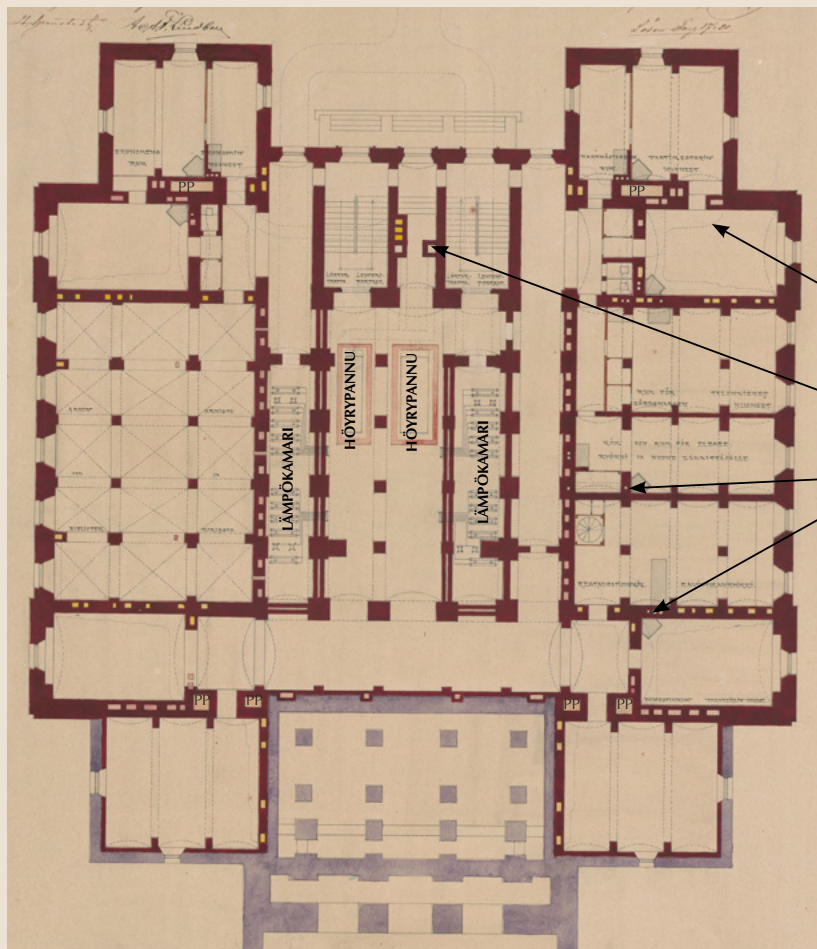
Säätytalon rakentaminen

Säätytalon perustuskuopan kaivaminen ei ollut aivan pieni urakka, sillä Nyström edellytti, että rakennus perustetaan kokonaan kalliolle, jonka tiedettiin olevan suhteellisen syvällä. Vuonna 2022 tehty maaperätutkimus todentaa aikalaisasiakirjoihin kirjatut perustussyvytykset. Kalliopinta oli 8-9 metrin syvyydessä silloisen maanpinnan alapuolella. Perustuskaivannon on siis täytynyt olla huomattavan syvä, lähemmäksi kymmenmetrinen kuoppa. Urakkasopimuksessa kaivannon tuentaseinien tukevuudesta huomautettiin erikseen: ”on varmistettava, että ne täydellä varmuudella eivät missään tilanteessa aiheuta vaaraa hengelle, jäsenille tai terveydelle”.

Säätytalon tiilimuurattu runko pystytettiin yhdessä rakennuskaudessa, kevästä syksyyn 1889. Urakkasopimus edellytti, että rakennuksen tuli olla vesikaton alla talvikaudella 1889-1890 ja suljettavissa siten, että rakennusta voidaan lämmittää ja kuivattaa.

Tiilen ja laastin laadusta ja käytöstä Nyström antoi runsaasti ohjeita. Tiilien kovin laatu oli sävyltään hyvin tumma, ”rautapoltettu”, siitä keventyen korkeapunapoltettu, punapoltettu sekä vaaleapunapoltettu tiili olivat kaikki käyttökelpoisia valikoidusti ja määrättyissä paikoissa, mutta vajaapolttoiset tuli karsia kokonaan pois. Kevyesti kuormitettujen muurien ja pilareiden muuraus tuli tehdä joko korkeapunapoltetuista tai punapoltetuista tiilistä ja laastina tuli käyttää puhdasta kalkkilaastia. Dimensioiltaan hoikissa pilareissa tuli käyttää tummapolttoisempia, kovempia tiiliä ja laastissa sementtilisäystä kantavuuden nopeamman kehittymisen aikaansaamiseksi.

Muuraustyössä haasteita asettivat paitsi julkisivujen monet muodot myös paksujen muurien sisään sijoitetut lukuisat lämmitystä ja ilmanvaihtoa varten muurattavat hormit. Pohjakerroksen ja sisäänkäyntikerroksen välinen välipohja on pääosin tiiliholvattu. Rakennuksen jokseenkin kaikki seinä- ja kattopinnot ovat rapattuja. Nyström olisi omien sanojensa mukaan halunnut käyttää rautarakenteita toteutunutta enemmän, mutta kustannussyistä rautaa käytettiin vain välttämättömissä kohdissa. Valoullakon lasikaton hyvin keveä rautaristikkorakenne ja sen alapuolella oleva lasimaalausta kannatteleva, hoikista I- palkeista koostuva vaakarakenne ovat laajissaan usaliaita.

Säätytalon muuratut hormit

ILMANVAIHDON HORMIT

likainen poistettava ilma: tiloista pohjakerroksen alapuolelle

puhdas lämmin ilma: pohjakerroksen lämpökamareista tiloihin

PP poistoilman suuret piiput kellarista katolle

pohjakerroksen lattian alla kulkevat poistoilman keruukanavat

SAVUHORMIT

keskuslämmityksen suuret 2kpl

kaakeliuunien ja liesien pienet hormit asuinhuoneiden ja keittiöiden muureissa

Pohjakerroksen piirustus vuodelta 1888, johon on osoitettu lämmityksen ja ilmanvaihdon kokonaisuuteen liittyviä rakennusosia. Nyström, KA.

Säätytalon talotekniikka

Lämmitys ja ilmanvaihto vuonna 1891

Keskeinen, koko rakennuksen toteutukseen vaikuttanut ja erityinen suunnitteluosa-alueensa oli lämmitys- ja ilmanvaihtojärjestelmä. Periaate-ehdotuksia kustannusarvioineen haettiin jo ennen lopullisen rakennustoimikunnan nimeämistä pyytämällä mahdollisilta toteuttajilta tarjouksia. Kesäkuussa 1888 rakennustoimikunta valitsi suomalaisen insinööri Berggrenin toimittajaksi, ohjasi saksalaisten ja venäläisten toimittajien.

Toteutunut järjestelmä oli suunniteltu takaamaan edustajille hyvät olosuhteet ja riittävästi raitista ilmaa pisimpienkin istuntojen aikana. Tuloilma otettiin puiston puolelta ja johdettiin kellarin lämpökamareihin. Täällä tuloilma esilämmitettiin, talvikaudella tarvittaessa kostutettiin ja johdettiin seinien sisäisiä hormoneja myöten suuriin kokoussaleihin. Rakennuksen neljän nurkkahuoneen sisäseiniin oli sijoitettu neljä kellarista katolle nousevaa piippua, joihin rakennuksen poistoilma koottiin.

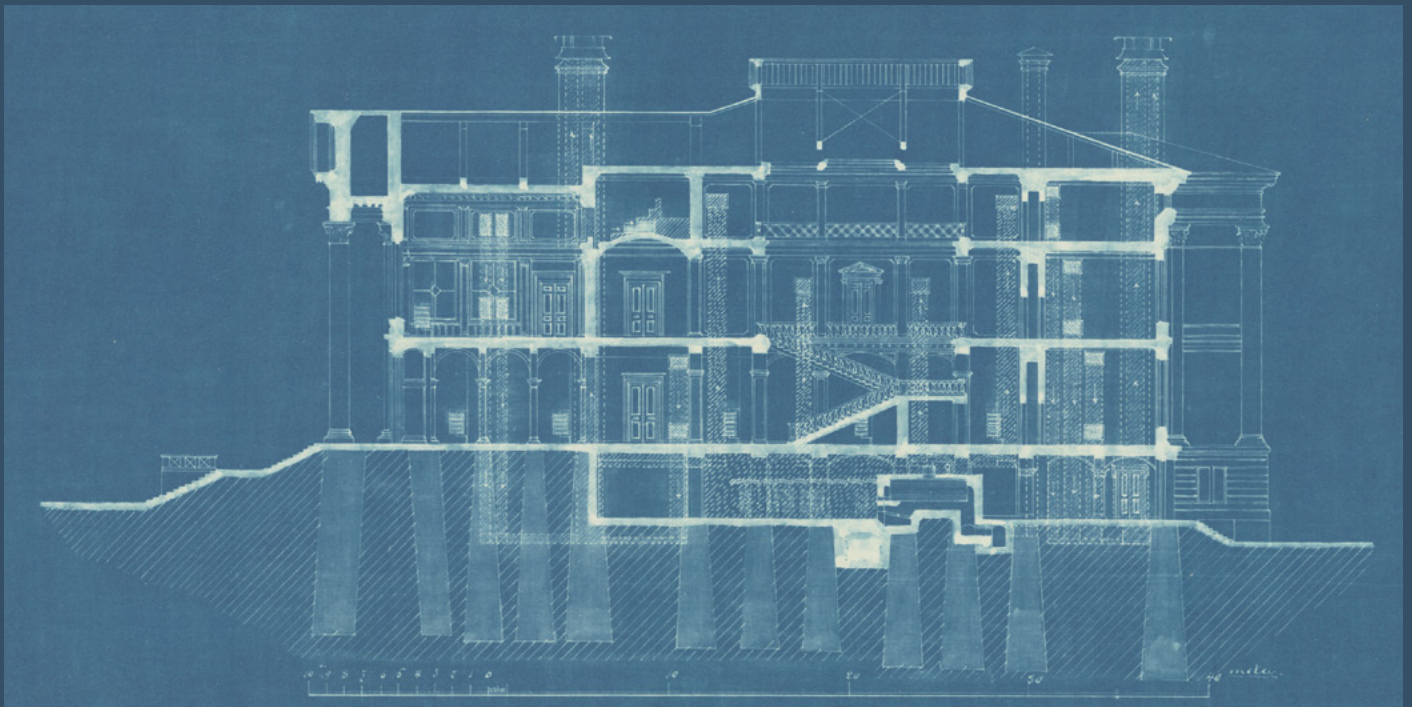
Kellarikerroksen höyrypannut lämmittivät myös rakennuksen höyrypattereiden kierron. Kaikissa kokoussaleissa oli viimeistelyjen puisten kaappien tai manttelitakkoja muistuttavien komeroitten sisään sijoitettuja höyrykiertoisia pattereita.

Rakennuksessa oli siis alusta lähtien keskuslämmitys ja säädelty, esilämmitetty ilmanvaihto. Vain pohjakerroksen asunnoissa oli kaakeliuuneja ja keittiöliesiä henkilökunnan käyttöön.

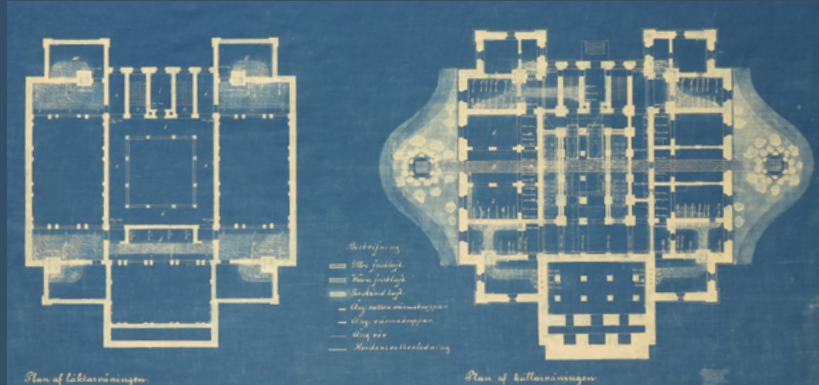
Sähkövalaistus ja puhelinlinjat

Säätytalon valaistus on jo alun perin suunniteltu kokonaan sähköiseksi. Insinööri Wadénin kanssa tehty sopimus sisälsi kaikki asennustyöt ja valaisimet. Taloon tuli sopimuksen mukaan 500 hehkulamppua, joiden tehon tuli olla 25 normaalivaloa, jännitteen 110 voltia ja sähkövirran 0,9 ampeeria. Sähkön toimituskatkoja varten varalla oli kuitenkin kynttelikköjä ja seinillä petroolilamppuja, sillä katkokset sähköjakelussa olivat yleisiä.

Jokaisen istuntosalin etuhuoneeseen varattiin yksi puhelinlinja sekä neljäntenä yksi linja sisääntulon vestibyyliin. Lisäksi tarvittiin yksi linja Ritarihuoneelle. Yleisen puhelinverkon lisäksi toteutettiin talon sisäinen puhelin, palvelemaan erityisesti lämmityskeskukseen ja salien välistä yhteyttä. Edelleen pidettiin tarpeellisenä tehdä soittokellojärjestelmä, jolla istuntosalien sihteerit saattoivat viestittää salien etuhuoneisiin, ravintolasaliin sekä vestibyyliin kunkin säädyn omalle vahtimestarille. Tätä viestijärjestelmää on oletettavasti ajateltu käytettävän erityisesti äänestystilanteiden ilmoittamiseen.

Leikkaus ja pohjat, "Ritningar till värmelednings och ventilationsprojekt till byggnaden för Finlands ständer i Helsingfors." Berggren Juni, 1888. Nyströmin kokoelma, MFA.

Berggrenin ehdotus kesäkuulta 1888, missä raitis ilma olisi otettu rakennuksen molemmilta sivuilta, kahdesta raitisilmakaivosta. Tätä ehdotusta kehitettiin monin tavoin, myös ulkolais-ten asiantuntijoiden tekemien ehdotusten ideoita soveltaen. Talon neljällä nurkalla sijaitsevat, suuret poistoilman imuhormit toteutuivat pitkälti tämän mukaan. MFA.

1. kerroksen valiokuntahuoneen seinällä sijainnut puurakenteinen kaappi kätki sisälleen kookkaan höyrykiertoisen patterin. Kuva 1920-luvulta, Eduskunnan arkisto.

Suurien istuntosalien höyrykiertoiset patterit oli kätetty manttelitakkaa muistuttavan puurakenteisen ja hyvin koristeellisen kalusteen sisään. Peruskorjauksen aikaisessa (1988) kuvassa alkuperäinen patteri on paljastettu kalusteen sisältä, oikealla kuva vuodelta 2017. Kuvat Arkkitehtitoimisto Helander-Leiviskä ja Arkkitehtitoimisto Okulus.

Salomo Wuorio ja Säätytalon koristetaide

Esikuvat ja ihanteet

Säätytalo on jäljittelyn ja mittakaavallisen koristeen taidetta. Toteutus on kahden eri ammattilaisen saumattoman yhteistyön tulos. Arkkitehti Nyströmin leikkauksessa ja muutamissa säilyneissä detaljipiirustuksissa esiintyvä tilallinen jäsentely ja koristeaiheiden periaatteet ovat tarjonneet rungon. Eri rakennusmateriaalien, lähinnä rappauksen, puun ja kipsin nivominen visuaalisesti ehjäksi kokonaisuudeksi ja klassiseksi arkkitehtuuriksi lepäsi kuitenkin paljolti taitavan maalausurakoitsijan harteilla. Salomo Wuorio oli nuori, mutta kokenut ammattilainen ottaessaan kokonaisvastuun Säätytalon koristelutyöstä.

Säätytalon muotokielessä on paljon italialaisen renessanssiarkkitehtuurin innoittamaa. Toisaalta Nyström piti esillä toivetta oman maan taiteen kukoistuksesta, kunhan ajat vain olisivat paremmat.

Valtavan urakan toteutus

Urakkasopimuksen mukaan maalaustöiden urakka tuli aloittaa heti, kun rakennuksen kuivuminen sen mahdollisti, mutta viimeistään 15.5. 1890. Urakka-aikaa annettiin tästä eteenpäin tasan viisi kuukautta! Seinien ja kattojen pääasiallinen käsittely oli liimamaali, sillä sekä ajasta että rahasta oli pulaa. Liimamaali on raaka-aineiltaan edullinen, sen käsittelykerrat öljymaalia vähäisempiä ja kuivumisajat öljymaaliin verrattuna murto-osa. Lisäksi voidaan ajatella, että liimamaali on ollut teknisesti öljymaalia soveliaampi, sillä muuratussa rakenteessa on ollut haihtuvaa rakennusaikaista kosteutta, jonka liimamaali on päästänyt lävitseen.

Työ venyi joitain kuukausia ja urakka todettiin valmiiksi 22.1.1891, muutama päivä rakennuksen käyttöönoton ja vuoden 1891 valtiopäivien käynnistymisen jälkeen. Näihin aikoihin arkkitehti Nyström lähetti ystävälleen B. Blomqvistille kirjeen, jossa päivitteli viimeistelyn kiireistä tohinaa: ”Lopulta kaikki saatiin valmiiksi vasta Säätyvaltiopäivien kokoontumista edeltävänä päivänä. Ja kyllä se otti kovi! Talossa vasaroitiin, maalattiin, kiillotettiin ja rapattiin, ja kaikkialla liikkuvat siivouksen hengettäret, tunnuksinaan kuurausrievut, olivat lukuisampia kuin lehtijutut, joissa esiteltiin Kochin uusimpia löydöksiä. En ollut niinkään väsynyt kuin jossain puolikuolleen ja uudestisyntyneen välimaastossa. Öhman tuskaili, kuinka kaikki saadaan valmiiksi ja Tallqvist juoksenteli ympä-

riinsä ja piti tiukkaa kuria siitä, että kukaan ei saanut polttaa tupakkaa. Sähkövalaistus sammui noin tunnin välein ja jokainen katkos kesti sopimuksen mukaan noin tunnin – sitä kurjuutta ei voi sanoin kuvata. Missä kulkikin, aina törmäsi lehtireportteriin ja jok’iäinen halusi tietää mistä löytyi plenum plenorum. Talossa on seitsemän puhelinlinjaa ja vaikuttavat ne olevan koko ajan käytössä. Mutta valmista tuli ja kyllä ovat kaikki parhaansa tehneet, vaikka aika olikin kovin lyhyt. Jälkimaailmalla on sitten aikaa arvostella. Ensimmäisen kerroksen käytävään olemme maalanneet ”1888-1890” ikuisiksi varoitukseksi niille, jotka uskovat voivansa fuskata kokoon suurtyön.”

Koristeiden, värien ja materiaalien mehukas yhteensoitto

Säätytalossa kulkiessa on helppo unohtaa rikkaasti maalattujen pintojen taakse kätkeytyvä rakennusmateriaalien kirjo, joka ei mitenkään korreloi pinnan ilmiasun kanssa. Rapatut pinnat ja kipsivalokset esittävät luonnonkiveä, puuta, terästä ja pronssia. Sileät pinnat on peitetty vahvoin värein ja allegorisiin hahmoin ja koristein.

Pääkerrosten tiloista ei löydy jäsentämätöntä, paljasta, valkoista pintaa ja kullakin tilalla on oma yksilöllinen tunnelmansa. Koristeaiheet olivat klassistisia, moneen kertaan tulkittuja ja jalostettuja, värimaailma taas moniväristä, polykromaattista, värikylläistä. Seinien osalta sävyt olivat varsin tummia ja useissa tiloissa katonkin sävyt olivat kaukana nykyään normiksi muutuneesta valkoisesta. Yksi aikakauden suunnittelun esteettisistä tavoitteista olikin tilan tunnelman herkkä virittäminen.

Kansallisromanttinen uudelleentulkinta 1900-1904

1800-luvun loppua kohden kovalla käytöllä olevan talon alkuperäisiä, kiireellä toteutettuja pintoja ryhdyttiin vähitellen kauttaaltaan huoltomaalaamaan, edelleen arkkitehti Nyströmin johdolla. Valiokuntahuoneisiin suunniteltiin nyt suomalaiskansallisia koristeaiheita ja heleämpiä, kirkkaampia värejä kansallisen itsetunnon ja käsityötaiteen innoittamana. Pääportaan tummanpunaiset, liimamaalinhimmeät taustaseinät maalattiin auringonkeltaisella ja kehystettiin kirkkaammalla punaisella öljymaalilla. Nämä Suomen suuriruhtinaskunnan nk. leijonali-pussa esiintyvät kaksi heraldista väriä olivat nousseet suomalaisuuden symboliksi ja ne on nähtävä kansallistunnon julkisena ilmauksena. Alkuperäinen uusrenessanssihenkinen koristeiden paljous säilyi koskemattomana suurissa saleissa ja vestibyyliissä, osin pääportaassa ja paikoin pienempien huoneiden katoissa.

Kotimaisen taiteen teettäminen Säätytalon ei ehtinyt kiivaaseen toteutusaikatauluun. Wuorion taitavat koristemaalarit toteuttivat sitten muutamia taiteen ja koristetaiteen rajapinnassa olevia kokonaisuuksia.

Lähinnä taideteoksia ovat koristemaalarina toimineen, ruotsalaistaustaisen taiteilija K. G. Wetterstrandin toteuttamat allegoriset, kultamosaiikkia jäljittelevälle taustalle tehdyt grisaille-maalaukset

porvariston ja talonpoikain saleihin. Molemissa saleissa on viisi teosta, jotka esittävät säädyille ominaisia elinkeinoja.

Istuntosalien jalopuulta näyttävät komeakehyksiset ovet koostuvat profiloidusta rappauksesta, valetuista kipsikoristeista, kotimaisesta männystä ja pääovien osalta myös oikeasta tammesta, mutta ovien kaikki pinnat on käsitelty esittämään mahonkia, pähkinää ja tammea.

Ensimmäisessä maalausosassa seinä- ja kattopinnat pääsääntöisesti liimamaalattiin, vain pylväitä, pilastereita ja muutamia valikoituja pintoja öljymaalattiin. Lähes kaikki pinnat ovat joko materiaali-imitaatioita tai kattavasti koristeltuja renessanssiaiheistoilla. Erityisen vaikuttavat ovat vestibyylin pylväät, joissa voimakaskuvioisen marmoroinnin väri vaihtuu alaosan vihervoittoisesta yläosan ruskeaksi. Kuva Museovirasto.

Vestibyylin katossa taruolentoja pimentävät enkelihahmot ovat järjestäytyneet herkkään tasapainoon köynnösten, simpukoiden, kukkien ja perhosten kera.

Säätytalon käyttö säätyjen talona

Aikalaisarviot

Julkisen luonteensa takia Säätytalon rakentamisesta ja valmistumisesta julkaistiin useita lehtiartikkeleita niin suurissa kaupungeissa kuin maaseutulehdissäkin. Näissä rakennuksen alkuperäisasua kuvailtiin varsin tarkasti ja kokoussaleista ja julkisivuista julkaistiin painokuvia. Säätytaloa kuvailevat kirjoitukset olivat pääsääntöisesti innostuneita. Rakennusta pidettiin onnistuneena, mutta erityisesti sitä pidettiin toiminnallisesti tärkeänä.

Uusi Suometar kirjoitti vastavalmistuneesta rakennuksesta näin: ”Oma talo, varta vasten siihen tarkoitukseen rakennettu, tulee epäilemättä melkoisesti huojentamaan säätyjen yhteistyötä. Keskustelujen väliajoilla voivat eri säätyjen jäsenet tavata toisiaan porrashuoneen avaroissa käytävissä ja tutustua toisiinsa, sekä yhdessä neuvotella par’aikaa käsiteltävinä olevista asioista. Moni väärinkäsitys voi siten tulla aikanaan korjatuksi, monet eriävät mielipiteet sovitetuksi, ennenkuin ne vastalauseen muodossa puhkeavat ilmi säätyjen pöytäkirjoihin; säätykokouksien kallis aika tulee epäilemättä täten tarkemmin käytetyksi. Vahinko vaan, ett’ei talo, kuten se Sjöström vainajan ehdotuksen mukaan olisi tullut, sisällä tilaa maamme kaikille säädyille. Ritaristo ja aateli pysyy näet edelleen eri rakennuksessa. — Ritarihuoneessa — ja vaikka eri telefoni yhdistää jokaisen aatelittoman säädyn esihuoneen ritarihuoneen kanssa, niin puuttuu kuitenkin se tilaisuus joka-päiväiseen, personalliseen kanssakäymiseen, joka olisi ollut mahdollinen, jos maan ensimmäinenkin sääty olisi saanut sijansa saman katon alla kuin muutkin säädyt.”

Säätytalo Suomen kansan edustustilana

Säätytalon pohjakaavan perusratkaisu, yhden komean porrashuoneen ympärille, toiseen kerrokseen asettuvien kolmen suuren salin muodostama sommitelma, esiintyy jo varhaisissa kilpailuvaiheissa ja eri arkkitehtien esittämissä ratkaisuissa.

Harva rakennus on käyttötarkoitukseltaan yhtä vahvan symbolinen kuin kansanedustuslaitoksen oma rakennus. Säätytalon pohjapiirustuksen voikin nähdä paitsi geometrisenä sommitelmana myös suorana kuvana silloisen edustuslaitoksen rakenteesta. Kolmen säädyn talossa papisto sai hierarkisesti arvokkaimman sijainnin pääjulkisivulla, talonpoikain ja

porvariston salit sijaitsivat pitkillä julkisivuilla; porvariston sali on etelän ja kaupungin puolella, talonpoikain taas pohjoisen ja maaseudun puolella.

Säätytalo on suunniteltu edustamaan laajaa kansaa, kaikkia aateliin kuulumattomia suomalaisia ja palvelemaan kansan valitsemia edustajia parhaalla mahdollisella tavalla. Säätytalon edusalue ja pääportaat on ollut tämän edustuksellisuuden tärkeä näyttämö.

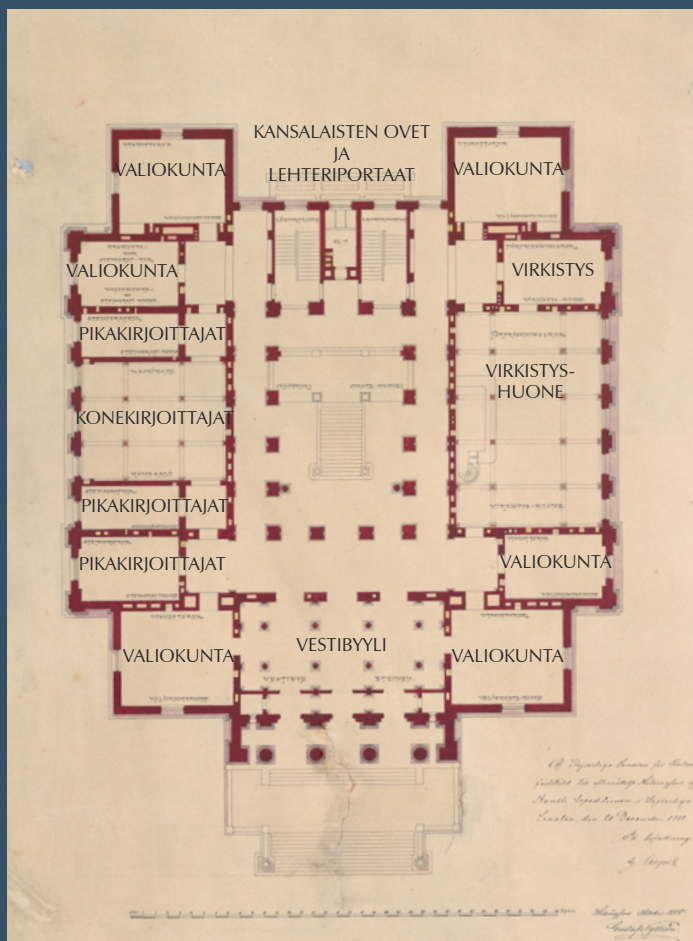
Myös nykyisessä käytössään Säätytalon pääportaan edusta on muodostunut hallituksen toiminnan julkiseksi taustaksi. Korona-ajan kontaktien minimoiminen tarkoitti median rajamista talon ulkopuolelle ja johti siihen, että ministerit antoivat lausuntojaan ulkoportailta, säässä kuin säässä.

Säätytalon komeat aulat ja juhlat salit

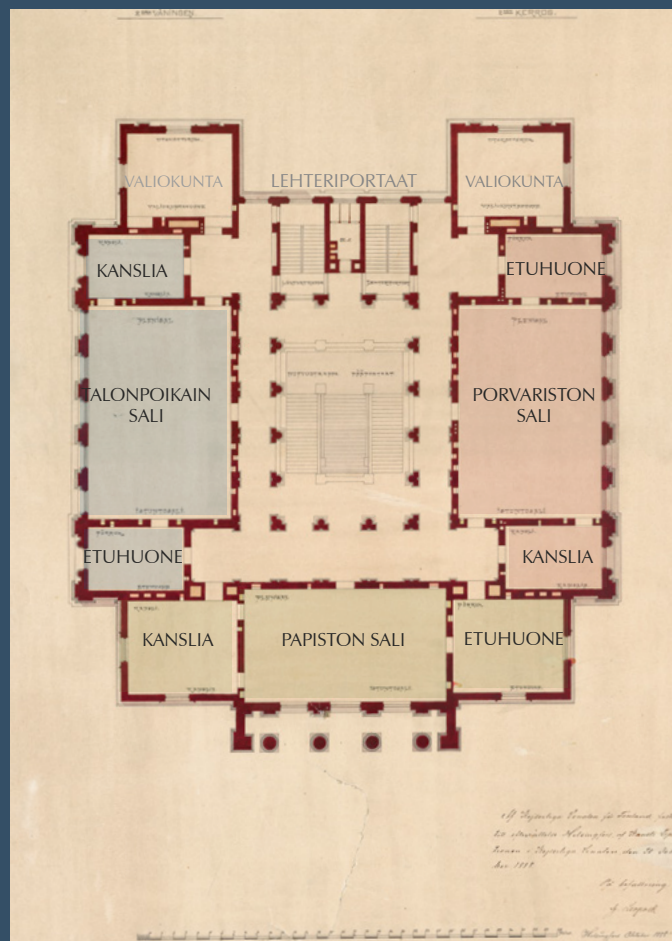
Rakennuksen keskeissymmetrinen julkisivu osoittaa pääsisäänkäynnin sijainnin kiistattomasti. Kolossaalipylväiden taakse jäävä ylätasanne johtaa ikkunallisin tammiovin erotettuun valoisaan ovivälikkoon, josta katse vie jo eteenpäin kohti hämärää, holvikaarin katettua pylväshallia, vestibyyliä. Tämä tunnelmaltaan tiivis ja koristeellinen, vihreiden pylväiden ja rikkaasti maalattujen kattojen tila, on esisoihto ja hidastus ennen kuin astutaan rakennuksen ytimeen, suureen porrashalliin.

Kolmivartinen porras on mittasuhteiltaan ylevä, nousultaan levollinen ja sitä kehystävät kolmessa kerroksessa leveät käytävät: ensimmäinen ja toinen kerros olivat edustajien käytössä, kolmas yleisön. Monumentaaliportaat olivat siis vain edustajien käytössä ja ne johtivat pääkerroksessa sijaitseviin istuntosaleihin. Monumentaaliportaiden valoisa ylätasanne toimii kolmen istuntosalin yhteisenä aulana.

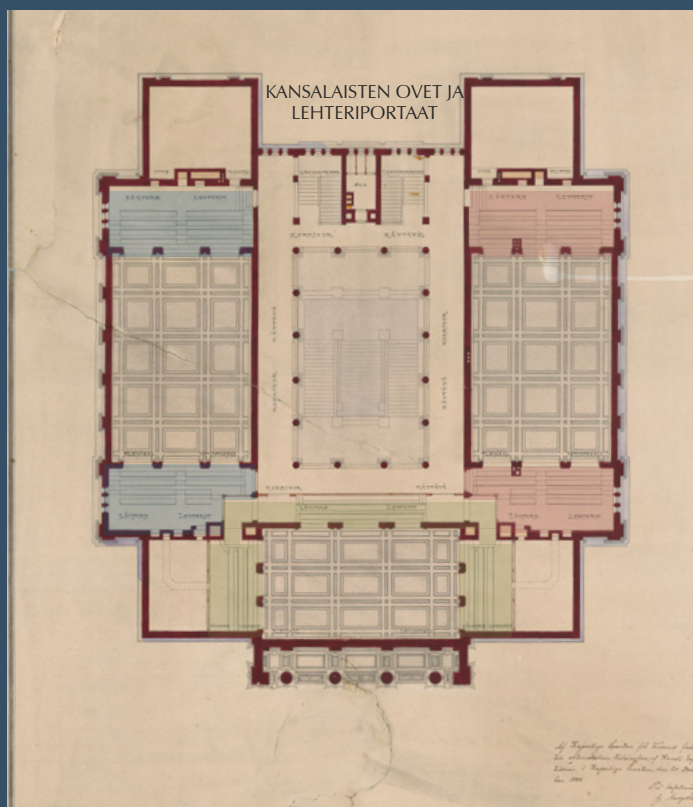
Alkuperäisessä käytössään porras toimi paitsi säätyjen kohtausmispaikkana myös näyttämönä, jota yleisö saattoi seurata lehterikerroksen käytävältä. Yleisö pääsi rakennukseen Säätytalon puistikon puolelta, itäisten ovien kautta ja taustalla olevia lehteriportaita myöten kolmanteen kerrokseen, salien lehtereille.

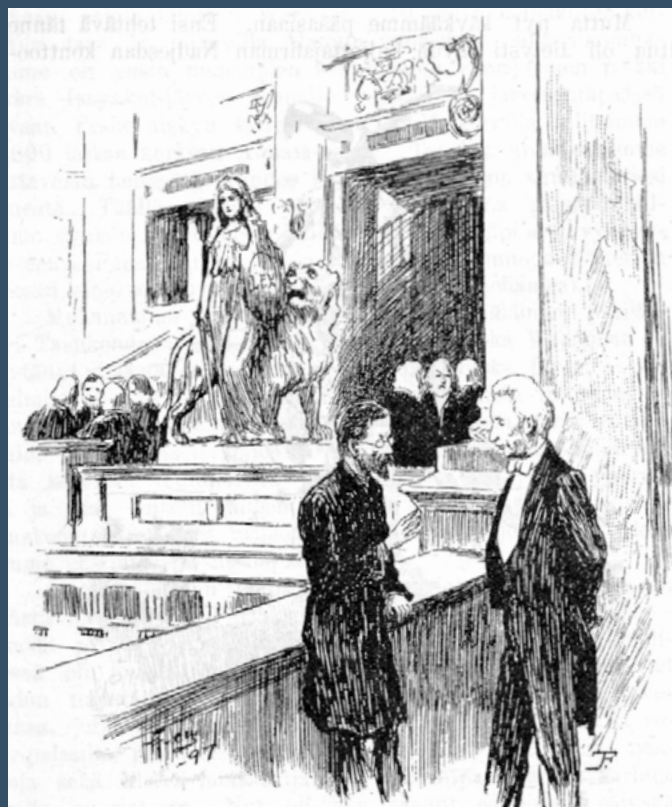
Säätytalon ensimmäiseen kerrokseen oli sijoitettu valiokuntahuoneita sekä yhteisiä, talon toimintaa palelevia tiloja, ehkäpä tärkeimpänä "virkistys-huone" eli ulkopuolisen ravintoloitsijan ylläpitämä ravintolasali. Pääsisäänkäynti Snellmaninkadun komean pylväsportiikin kautta oli vain valiokoitujen käytössä.

Säätytalon toinen kerros on pääkerros, johon noustaan komeiden, keskiakselissa olevien monumentaaliportaiden kautta. Pohjapiirustukseen on osoitettu kolmen säädyn salit, etuhuoneet sekä kansliat. Porrashuoneen ja sitä ympäröivien aula- ja käytävätilojen laajuus kertoo arkkitehtuurin keinoin kuinka tärkeänä säätyjen välistä yhteistyötä pidettiin.

Kansalaiset pääsivät seuraamaan keskusteluja ja vallankäyttöä saapumalla pihan puolelta ja nousemalla portaat ylös lehterikerrokseen. Pohjat G. Nyström, 1888, Kansallisarkisto.

Edustajien kohtaaminen säätyjen yli on ollut merkityksellinen osa rakennuksen toiminnallisuutta ja epäilemättä myös suomalaisen demokratian kehitystä. Kyläkirjaston kuvalehti 1.4.1897.

Säätysvaltiopäivistä on säilynyt vain harvoja kokouskuvia. Yllä papiston sali ja alapuolella talonpoikain sali.

Säätytalon vaiheita

Säätytalo itsenäisen Suomen eduskunnan käytössä 1907-1931

1900-luvun alku oli laajan kansalaistoiminnan aikaa. Suomen kansa oli heräämässä tietoiseksi paitsi menneisyydestään myös tulevaisuudestaan. Vuoden 1905 lopulla yhteiskunnan sisäinen kuohunta kehittyi suurlakoksi ja vaatimukseksi yleisestä ja yhtäläisestä äänioikeudesta. Kun maaliskuussa 1907 sitten valittiin ensimmäinen 200 edustajan eduskunta, muutui Säätytalon merkitys kertaheitolla.

Säätytalo edusti vanhentunutta, säätyihin lokeroitunutta vallankäyttöä ja sen tiloista puuttui riittävän suuri kokous-sali, johon koko yksikamarainen eduskunta olisi mahtunut. Yksimielisyyttä vallitsi siitä, että Säätytalo ei taivu uuden eduskunnan omaksi taloksi. Niukassa taloustilanteessa ja poliittisesti epävakaa ilmapiirissä ratkaisusta käytiin keskustelua vuosi-kaudet - laajennus vai uudisrakennus?

Gustaf Nyström ehti laatia useita erilaisia vaihtoehtoja Säätytalon laajentamiseksi, mutta lopulta päädyttiin arkkitehtikilpailuun ja uudisrakennukseen. Uusi eduskuntatalo valmistui vasta vuonna 1931, joten nuori eduskunta ehti viettää vuokralaisen elämää lähes 25 vuotta, ensin Vapaapalokunnan talossa, Ateneumin naapurissa, sitten nk. Heimolan talossa (molemmat ovat nyttemmin purettuja). Säätytalo palveli eduskuntaa pienempien ryhmien kokoustiloina, kansliana ja kirjastona.

Säätytalo tieteellisten seurojen käytössä 1931-1983

Kun eduskunta sitten pääsi muuttamaan vihdoinkin omaan taloon, oli Säätytalolla useita ottajia. Lopulta Tieteellisten seuran valtuuskunta arvioitiin parhaiten taloon sopivaksi. Vuonna 1899 perustettu valtuuskunta edisti seurojen yhteistoimintaa, millä taas haluttiin edistää tieteellistä keskustelua ja tutkimusten julkaisua.

Seuraavien vuosikymmenien aikana Säätytalosta tuli useiden toimijoiden ahkerasti käyttämä kokous- ja seminaarihuoneisto. Valtuuskunta toi mukanaan kookkaan kirjastotoimen. Kerroksen ja parvien tiloja otettiin kirjastokäyttöön jakamalla korkeita tiloja välipohjilla kahteen tasoon.

Hallinnan siirtyessä vuonna 1931 rakennuksessa tehtiin kattava lämmitystavan muutos: Berggrenin hienovireinen

lämmitys- ja ilmanvaihtojärjestely ilmeisesti ajettiin jokseenkin kokonaan alas. Lämmitys hoidettiin vesikiertoisella patterijärjestelmällä ja ilmanvaihto lienee toiminut passiivisesti vanhojen hormistojen kautta.

Säätytalon peruskorjaus 1988-1991

1970-luvun lopulla ryhdyttiin aktiivisesti valmistelemaan rakennuksen saamista valtiolliseen edustuskäyttöön. Julkisivut kunnostettiin laajamittaisesti usean vuoden aikana ja rakennuksen uutta käyttötapaa ryhdyttiin haarukoimaan. Rakennus oli ollut Tieteellisten seuran konservatiivisessa ja niukasti rahoitetussa käytössä noin 50 vuotta. Tänä aikana muutostöiden piteet olivat olleet hyvin vähäisiä.

Rakennushallituksen ja Arkkitehtitoimisto Helander-Leiviskän johdolla käynnistyi hitaasti etenevä, osin ennallistava, perinpohjainen peruskorjaus. Pitkä kunnostusprosessi tarkoitti koko rakennuksen läpikäyvää korjausta ja eräänlaista uudelleentulkintaa. Rakennukseen tehtiin uusi koneellinen ilmanvaihto alkuperäisiä rakennusaineisia kanavia hyödyntäen. Sähkötekniikka uusittiin kattavasti ja valaistus suunniteltiin uudestaan alkuperäisiä valaisimia hyödyntäen. Pohjakerrokseen sijoitettiin täysimittainen, edustustason ravintolapalveluja tarjoava ammattikeittiö sekä aiempaa laajemmat yleisö-WC:t. Aiempien WC-tilojen kohdalle taas saatiin rakennuksen kaikkia kerroksia palveleva hissi.

Interiöörien maalattujen pintojen osalta tehtiin historiallisten vaiheiden selvittelyä arkistotutkimuksin ja paikan päällä tehdyin väriesiinotoin. Yksi keskeinen restaurointiratkaisu ohjaava teema oli alkuperäisen 1891 väriasun ja 1900–1904 toteutetun kevyemmän, jugendhenkisen vaiheen yhteen sovittaminen siten, että nämä kaksi estetiikaltaan erilaista aikakautta asettuvat luontevasti toistensa lomaan. Kaikki ovet, ikkunat ja lattiat kunnostettiin alkuperäistä materiaalia säästäen. Säätytalon julkisivuihin palautettiin kalkkimaalilla tehty kivi-imitaatio ja koristeiden värirunsaus.

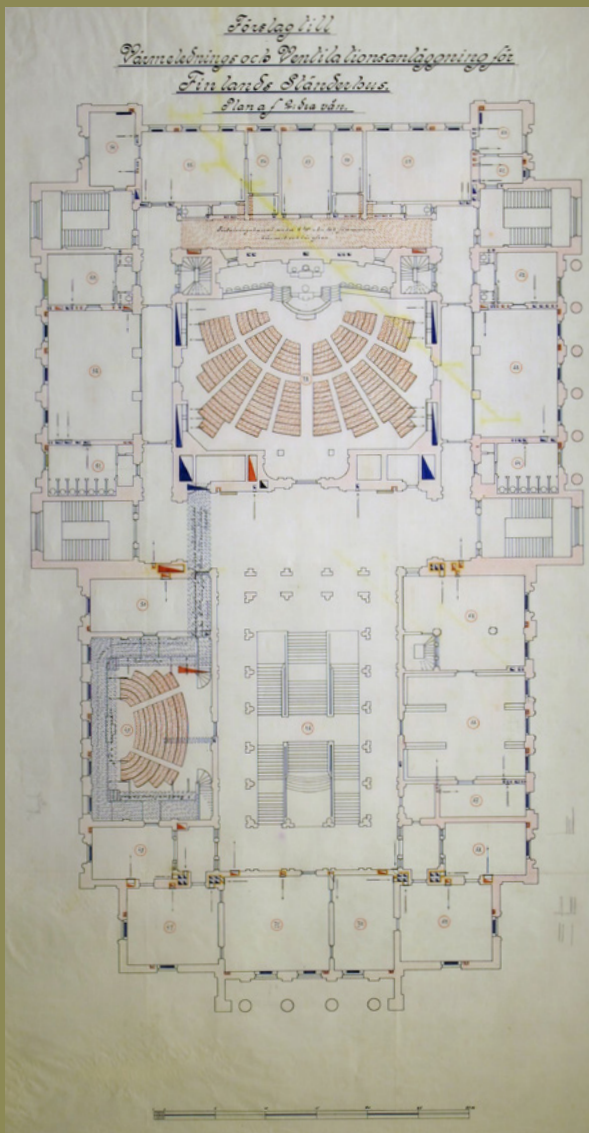
Säätytalon restaurointi oli omana aikanaan poikkeuksellinen hanke sekä laajuudessaan että lähtökohdissaan. Vanhojen työtapojen ja materiaalien käyttö ja nykyaikaisen konservoinnin periaatteet pyrittiin yhdistämään. Pintoja otettiin esiin, rekonstruointiin, restauroitiin ja konservoitiin. Säätytalon työmaalla kasvoi restaurointialan ammattilaisten uusi sukupolvi, joka oppi työskentelemään perinteisillä materiaaleilla.

Hämärä vestibyyli johdattelee kohti pääaulan porrashuonetta.

Keskiakselissa olevan monumentaaliportaan valo on ylimaallista ylävaloa – lämpimän sävyinen lasikatto hallitsee tilaa. Kesällä tulvivan valon seurana on paahteinen lämpö, talvella taas hämärä laskeutuu varhain ja viileys valuu ylhäältä alas.

Gustaf Nyström laati useampia suunnitelmia Säätytalon laajentamiseksi uuden eduskunnan käyttöön. 200 edustajan istuntosalin Nyström sijoitti uudisosaan, Säätytalon puiston alueelle Säätytalon pääkerroksen suuret salit on jaettu pienempiin tiloihin valiokuntahuoneita ja toimistotiloja varten. Uudisosan volyymi olisi ollut Säätytaloa suurempi. Lämmityksen ja ilmanvaihdon suunnitelma, Rakh, Kansallisarkisto.

Perustuslakivaliokunnan kokous 1918, puheenjohtajana K. J. Ståhlberg, sittemmin 25.7. 1919 alkaen Suomen ensimmäinen presidentti. Kuvaaja E. Sundström, Helsingin kaupunginmuseo.

Mielenosoitus Säätytalon edustalla yleisen ja yhtäläisen äänioikeuden puolesta 14.4.1905. Helsingin kaupunginmuseo.

Talonoikain salin tunnusvärinä on voimakas sininen, porvaristolla viinipunainen. Komeat manttelitulisijan tapaiset puurakenteiset kaapit kätkevät sisäänsä ilmanvaihdon ja lämmityksen laitteistoja, niin alkuperäisessä käytössä kuin nykyäänkin.

Kun Säätytalo oli tieteellisten seurojen hallussa, talon käyttö oli hyvin monipuolista. Kuvassa on vuoden 1930 Helsingin piirin eduskuntavaalien ääniä suurissa säkeissä porvariston salissa. Pöydän takana vasemmalla nuori Urho Kekkonen. Kuva MV.

Kun tieteelliset seurat luovuttivat talon valtioneuvoston kanslian haltuun vuonna 1978, suuri osa sisäpinnoista oli vahvan patinan peitossa. 1979, Veikko Laine, HL.

Seurojen ohella taloa käyttivät erilaiset yhdistykset, yliopisto ja myös valtiolliset toimijat. Marraskuussa 1945 porvariston salissa käytiin raskas sotasyllisyysoikeudenkäynti, jossa tuomittiin Suomen jatkosodan aikaista poliittista johtoa. Kuva Hugo Sundström, MV.

Kirjastotilojen tunnelma säilyi varsin muuttumattomana vuosikymmenestä toiseen.
Kuva Eduskunnan arkisto.

Uuden eduskuntatalon istuntosalin veistoskilpailun arviointitilaisuuteen asetetut ehdotukset porvariston salissa (220). 1930, kuva Museovirasto.

Säätytalonpuistikon rakentaminen

Helsingin kaupungin maisemakuvaa ja puistoja alettiin kehittää voimakkaasti 1890-luvulla, sillä 1889 Helsingin kaupunki perusti puutarhamestarin viran, johon valittiin ruotsalainen puutarhuri ja suunnittelija Svante Olsson. Hän aloitti Helsingissä välittömästi suuret puutarha- ja puistoistutusten uudisrakennus- ja kunnostustyöt. Niiden tuloksena kaupunkiin istutettiin runsaasti kauniita ja hyvin hoidettuja puistoja ja esplanadeja, joiden väriloiston ja rehevyyden ansioista Helsingistä tuli yksi Pohjoismaiden kauneimmista kaupungeista.

Svante Olsson laati Suomen Pankin ja Säätytalon aukoiden suunnitelman 1890-luvun alussa. Värillisessä asemapiirroksessa (Plan af skväreerna vid Finlands Bank & Ständerhuset) esitetään kumpikin rakennus, Suomen Pankin edessä oleva puistikko sekä Säätytalon tontti kokonaisuudessaan. Ratkaisu on symmetrinen ja noudattaa 1800-luvun lopussa tyypillisiä, mallikirjoista kopioituja sommitelmia. Sommitelmalla pyrittiin myös korostamaan rakennuksen symmetriaa sekä muodostamaan istutettu aukio Säätytalon ja Suomen pankin rakennusten väliseen tilaan Snellmaninkadun molemmille puolille.

Säätytalon takapihan nurmiparterrit ja niitä rajaavat sorakäytävät olivat selkeästi muotoiltuja ja niissäkin korostui Olssonin suunnitelman symmetrisyys. Rakennusta rajaavat selkeälinjaiset puurit korostivat alueen arvokasta ja puistomaista ilmettä osana ympäröivää kaupunkirakennetta. Pensassommitelmat olivat massoiltaan suuria ja tukivat rakennuksen huppeaa mittakaavaa niin edessä kuin takana. Istutusten tavoitteena oli myös vuoron perään sulkea ja avata näkymiä ja tehdä puistikosta yllätyksellinen.

Säätytalonpuistikoon istutettiin lehmuksen, vaahteran, jala- van, riippasaarnen ja koivun taimia. Betula alva laciniata on Ruotsista kotoisin oleva rauduskoivun muunnos, joka kehittyi itsestään koekentällä Tukholmassa 1830-luvulla. Alta hopeanhoitoiset lehdet tekivät sen erityisen kauniiksi ja tästä koivun lajikkeesta istutettiin komeita yksilöitä Tähtitorninmäelle ja Säätytalonpuistikoon. 1895 puistikon viimeistelyvaiheessa istutettiin Ritarinkadun varteen kaksi jalavaa, jotka ovat siellä vieläkin.

Säätytalonpuistikon urakan työnjohtajana toimi mahdollisesti rakentamisen loppuvaiheessa Johan Valfrid Skogström (1867-1916). Hän oli kotoisin myös Ruotsista ja sai puutarhurin koulutuksen Tukholman kuninkaallisilla koeistutuksilla. Hän

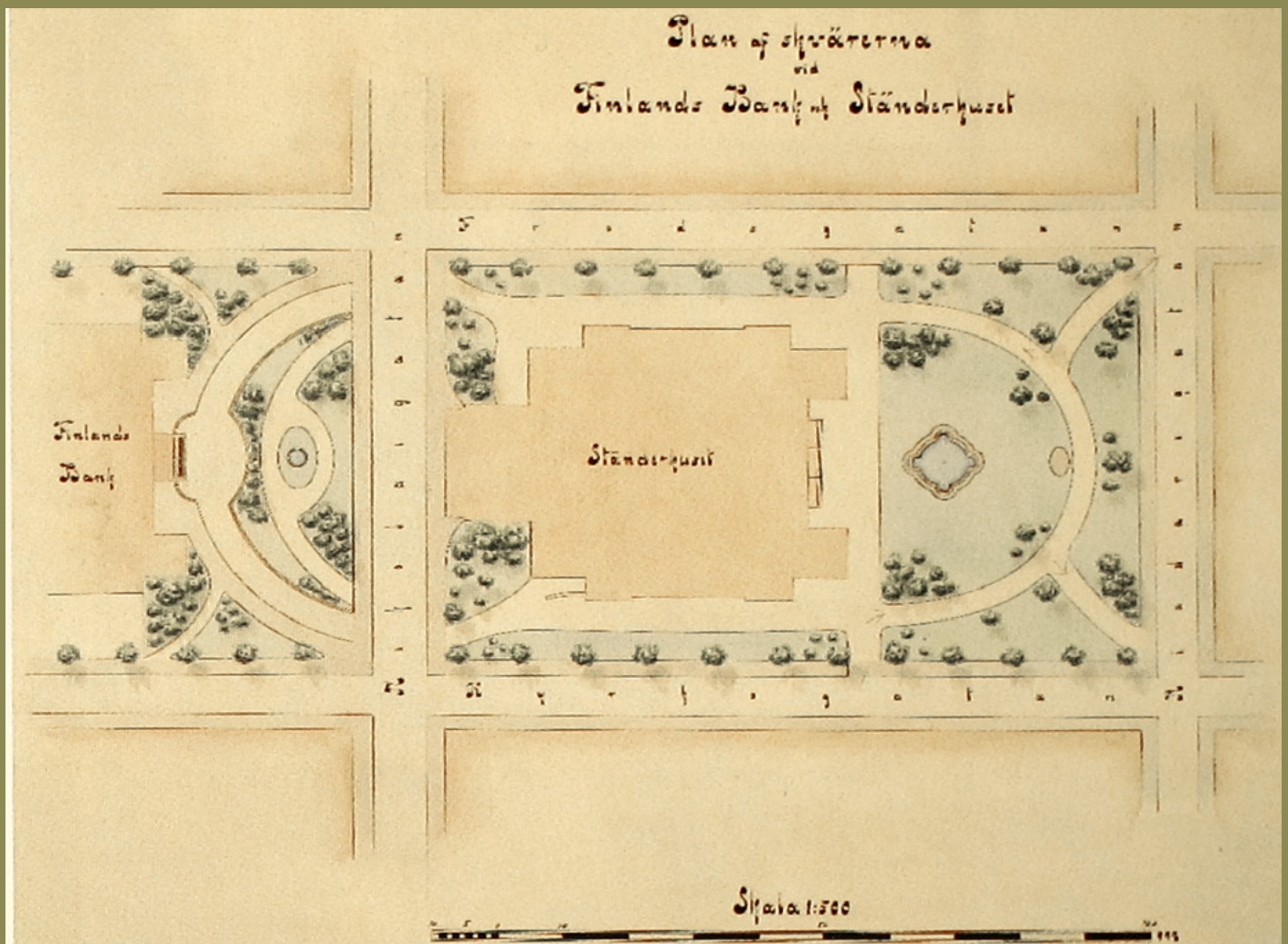
muutti Suomeen 25-vuotiaana ja toimi Helsingin kaupungin puistotoimen työnjohtajana 189–1896. Sen jälkeen hän perusti oman puutarha-arkkitehtitoimiston Helsinkiin, jossa laadittiin suunnitelmat mm. Laakspohjan, Oitbackan ja Koskenkylän kartanoihin ja Dalbyn ja Hvittorpin huviloihin. Häneltä jäi useita toimeksiantoja kesken, kun hän kuoli tapaturmaisesti junaonnettomuudessa vain 49-vuoden ikäisenä. Sen jälkeen hänen toimistonsa fuusioitui Olssonien puutarhasuunnittelutoimistoon. puutarhasuunnittelutoimistoon.

Helsingin kaupungin taloushallinnosta vastannut organisaatio, drätselkammaren tilasi puistotoimelta Säätytalonpuistikon hoidon 30.6.1892 kuudella sadalla markalla vuodessa, mikä vastaa nykyrahassa noin 2 700 euroa. Vuonna 1910 hoitokustannusten varaus nostettiin 1 170 markkaan, mikä vastaa noin nykyisin noin viittä tuhatta euroa. 1910-luvun lopulla puistikon hoito siirrettiin kaupungilta valtion kiinteistölaitoksen vastuulle, mutta hoitotyöt laiminlyötiin ja puistikko meni nopeasti huonoon kuntoon. Keväällä 1920 Helsingin kaupunki otti jälleen vastatakseen hoitotöistä ja sopi Säätytalon ylikamreerin kanssa 16 550 markan kunnostustöistä.

Heinäkuun alussa 1929 riehunut myrsky kaatoi Säätytalonpuistikon Ritarinkadun puoleiselta sivulta vanhan vaahteran, mutta Säätytalonpuistikon alkuperäinen sommitelma oli olemassa vielä 1943 otetussa ilmakuvassa. 1960-luvulla puistikoon asennettiin hiekkalaatikko ja vähitellen leikkitoiminnot valtasivat koko takapihan.

Säätytalon pääportaikkoa kehystävät puu- ja pensasryhmät vuonna 1929. Syreenit on hoidettu runkopensaina. Vasemmalla on vielä riippajalava, mutta kuvan oikeasta laidasta käy ilmi, että portaikon eteläpuolelta se on jo poistettu ja korvattu lehmuksella. Kuva Helsingin kaupunginmuseo.

Säätytalonpuistikon suunnitelma vuodelta 1892. Kuva: Häyrynen Maunu: Maisemapuistosta reformipuistoon. Helsingin kaupunkipuistot ja puistopoliitika 1880-luvulta 1930-luvulle, Helsinki-Seura 1994.

Säätytalonpuistikon takapiha noin 1907. Suihkulähteen ympärillä on vielä vaatimattomia kukkaryhmiä ennen kuin ne korvattiin syreeni-istutuksella. Kuvan keskellä ja oikeassa alalaidassa näkyvät riippasaarnet. Kuvassa oleva henkilö istuu alkuperäisellä koivunjalkapenkillä. Kuva: Museovirasto.

Säätytalonpuistikko ja puistomestari Svante Olsson

Svante Olsson (1856-1941) syntyi Skånessa. Hän työskenteli puutarha-alan harjoittelijana Kööpenhaminassa ja useassa Ruotsin kuninkaallisessa linnassa. Sen jälkeen hän toimi kaupunginpuutarhurin apulaisena Tukholman kaupungilla aikana, jolloin siellä alettiin toteuttaa laajaa puistorakennusohjelmaa.

Olsson toimi Helsingin puutarhamestarina 1889-1924 ja laati sinä aikana suunnitelmat ja vastasi rakennus- ja/tai kunnostustöistä noin neljässäkymmenessä kohteessa yhteensä seitsemänkymmenen hehtaarin laajuisilla alueilla. Valtaosa Helsingin kantakaupungin puistoista on hänen suunnittelemaansa tai uudistamaansa. Hänen ensimmäisiä töitään olivat nimenomaan Säätytalonpuistikko sekä sitä edeltänyt Ritaripuistikko, mutta merkittävimpiä toteutuneita töitä ovat Kaivo- ja Tähtitorninvuorenpuisto ja Eiranpuistikko.

Olsson toimi virkansa ohella suunnittelukonsulttina laatien mm. kartanopuistojen suunnitelmia. 1910-luvun puolesta välistä alkaen Svante Olsson toimi asiantuntijana suunnittelu-toimeksiannoissa, joiden toteutuksesta vastasi hänen poikansa, Paul Olssonin nimissä oleva puutarhasuunnittelutoimisto, sillä Paul-poikakin kouluttautui Saksassa puutarha-arkkitehdiksi. Kaupunginpuutarhamestarina Olsson vakiinnutti 1890- ja 1900-lukujen aikana eurooppalaisen kaupunkipuistokulttuurin ja aikakaudelle tyypillisen saksalaisen puutarhatyylin Helsinkiin ja vähitellen koko maahan. Svante Olsson osallistui aktiivisesti yhdistystoimintaan, puutarhanäyttelyiden järjestelyihin sekä alan lehtien toimittamiseen, ja hän nautti suomalaisessa puutarhapiireissä suurta arvostusta.

Vasemmalla Säätytalonpuistikon suunnittelija Svante Olsson vuonna 1916. Kuva Finska Trädgårdsodlaren 9/1916. Oikealla Säätytalonpuistikon rakentamisen ja ylläpidon todennäköinen työnjohtaja Johan Skogström. Kuva Espoon kaupunginmuseo.

Vuonna 1931 otetussa kuvassa istutukset ovat jo lähes 40 vuoden ikäisiä. Suihkulähteen välitön ympäristö oli hyvin vihreä ja sitä kehystivät runsaat istutukset. Kuva Rönnberg, Helsingin kaupunginmuseo.

Lehmukset ovat kasvaneet suuriksi ja peittävät Säätytalon rakennuksen Ritarikadun ja Rauhankadun kulmasta katsottuna 1907. Puiston reunaan sijoitetun suoja-aidan tyyppi on ollut erittäin kevyt ja ilmava. Kuva Brander, Helsingin kaupunginmuseo.

Puistotyöntekijöitä tauolla Säätytalonpuistikossa 1930-luvulla. Kuva Pälä, Helsingin kaupunginmuseo.

Suihkulähdettä ympäröivä nurmikko ja kaarenmuotoinen käytävä 1907. Nurmialue ja sitä jäsentävä kivituhkareitti ovat luoneet puistikoon nykyisestä poikkeavan mittakaavan ja värimaailman. Kuvan keskellä näkyy puistossa alun perin käytössä ollut koivunjalkapenkki. Kuva Helsingin kaupunginmuseo.

Säätytalonpuistikon takapiha suihkulähteineen todennäköisesti vuonna 1900. Oikeassa reunassa näkyy Säätytalon mittakaavaa noudatteleva kookas pensasryhmä. Suihkulähdettä kiertävän käytävän varressa on pienimittakaavaisia istutuksia. Kuva Helsingin kaupunginmuseo.

Säätytalon puistikon kunnostus ja restaurointi

Säätytalonpuistikon suunnitelmassa on kyse Senaatti-kiinteistöjen hallinnassa olevan ja julkisena tilana toimivan 1890-luvulta peräisin olevan historiallisen puutarhan kunnostuksesta ja restauroinnista.

Suunnittelun lähtökohdat

Säätytalonpuistikon suunnittelun lähtökohtana on historiallisen puistikon ennallistaminen siten, että myös leikkiaitaus ja siihen liittyvät toiminnot säilytetään. Svante Olssonin vanhaa sommitelmaa ei voida rekonstruoida kokonaan, joten leikkipaikka ja oleskelupuistikko sovitetaan yhteen jäljitellen Olssonin alkuperäistä sommitelmaa. Puistikon kasvien, materiaalien ja kalusteiden valinnoissa pitäydytään mahdollisuuksien mukaan 1800- ja 1900-lukujen vaihteen hengessä, mutta niiden tulee vastata myös nykyisen käytön ja ylläpidon vaatimuksiin.

Puusto ja istutukset

Puistikon olemassa oleva puusto säilytetään pääosin, mutta joitakin huonokuntoisia ja vaarallisia puita uusitaan. Puustosta on teetetty kuntotutkimus vanhojen puiden hoitoon erikoistuneella arboristilla. Rakentamisen aikana kiinnitetään erityistä huomiota siihen, että säilytettävän vanhan ja varttuneen puuston elinvoimaisuus ei heikenny.

Puistikon puuistutukset on sommiteltu siten, että suihkulähteen keski- ja diagonaaliakselit säilyvät avoimina. Kirkko- ja Rauhankadun lehmusrivistöt täydennetään. Rakennuksen kulmissa olevat runkotaimi-istutukset ovat riippasaarnia, Ritari- ja Kirkkokadun kulman tienoille istutetaan yksittäinen jalava ja pyökki ja leikkiaitauksen ulko- ja sisäpuolelle istutetaan kukkivia pikkupuita. Leikkipaikan aita peittyi köynnöksiin.

Snellmaninkadun puoleisen pääsisäänkäynnin portaikon kummallekin puolelle ennallistetaan alkuperäisen kaltaiset kehystävät pensasryhmät kookkaista runkosyreeneistä. Portaikon kulmissa olevat istuinsyvennykset varustetaan istuimella ja kausikasvi-istutusruukulla.

Suihkulähde

Suihkulähteen ympärille ennallistetaan puolikuun muotoinen nurmikko ja suihkulähdettä kehystävät kaaren muotoiset ryhmäruusu- ja perennaistutukset. Nurmikkoa rajaa Olssonin sommitelman kaltainen, sorapintainen kaarikäytävä, mutta sen kaari on loivempi, jotta leikkiaitaukselle jää riittävästi tilaa. Kaarikäytävän varrelle asennetaan penkkejä istuskelua varten.

Säätytalonpuistikon itäpuoli ja suihkulähde korkealta Säätytalosta kuvattuna. Kuvassa näkyy suihkulähdettä ympäröivät kaarevat istutukset, puolikuun muotoinen nurmialue ja sitä reunustava kaareva käytävä sekä leikkipaikka Ritarikadun vastaisella reunalla. Kuvaote puistikon suunnitelman virtuaalimallista.

Säätytalon pääsisäänkäynti ja sitä reunustavat runsaat syreeni-istutukset sekä riippasaarnet. Kuvaote puistikon suunnitelman virtuaalimallista.

Leikkipaikka Ritarikadun ja Rauhankadun kulmauksesta kuvattuna. Ritarikatu on kuvan vasemmassa laidassa. Kuvaote puistikon suunnitelman virtuaalimallista.

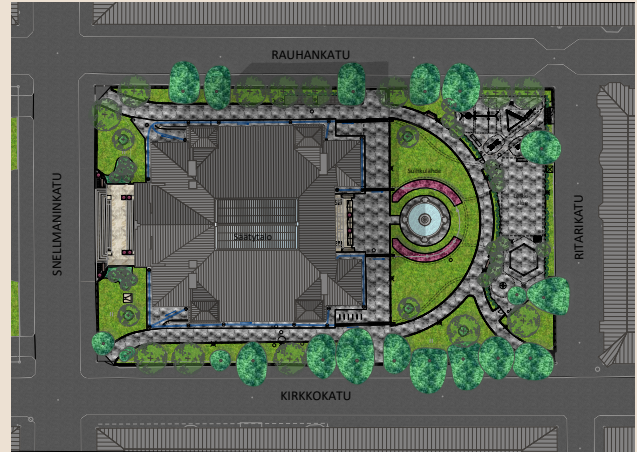
Iltanäkymä Säätytaloa kohti korkealta Ritarikadulta kuvattuna. Etualalla on leikkipaikka. Kuvaote puistikon suunnitelman virtuaalimallista.

Leikkialue

Ritarikadun puoleiseen puistikon osaan rakennetaan uusi leikkiaitaus kalusteineen ja varusteineen. Leikkiaitaukseen valitaan modernit ja tarkoituksen mukaiset kalusteet ja varusteet, mutta niiden värityksessä pyritään hienovaraisuuteen, eikä niitä asenneta keskeisimmille näkymäakseleille.

Valaistus

Puistikon valaistus uusitaan. Valaistuksessa pyritään puiston käyttöä tukeviin ja turvallisiin ratkaisuihin samalla, kun puiston arkkitehtuuria korostetaan hienovaraisesti. Valaisimia ei sijoiteta keskeisille näkymäakseleille ja niiden sijoitus pyritään tekemään puiston symmetriaa kunnioittaen. Puistikon suihkulähde nostetaan pimeään aikaan osaksi puiston valaistuksen arkkitehtuuria hienovaraisella kohdevalaistuksella.

Illustroitu Säätytalonpuistikon kunnostuksen suunnitelmakartta.

Päätykolmion veistos

Säätytalon päätykolmion yli 18 metriä pitkä, pronssinen veistosryhmä on yksi Suomen merkittävimmistä julkisista taideteoksista. Päätykolmion veistoksesta oli tuleva eräänlainen suomalaiskansallisuuden tulkinta ja luonnos sitä varten oli pyydetty aikakauden tunnetuimmalta kuvanveistäjältä Carl Eneas Sjöstrandilta. Varsinaisen veistoksen tilaaminen kuitenkin viivästyi. Kun asia sitten siirtyi Säätytalon rakennustoimikunnalta demokraattisesti toimivien säätyjen hoidettavaksi, päätettiin vuonna 1891 julistaa veistoksesta yleinen kilpailu, sillä "säätyjen mielestä olisi otsikkoon saatava niin etevä taideteos kuin mahdollista". Lukutuvan joululehti 1903, s. 8-9

Vuonna 1893 käydyn kilpailun voittajaksi nousi kuvanveistäjä Emil Wikström, jonka teos tulkitsee Suomen kansan kehitysvaiheita sivistyksen, työn ja taistelun teemojen kautta ensimmäisiin valtiopäiviinsä saakka 1809. Veistoksen keskushahmona esiintyy Aleksanteri I, joka antoi Porvoon valtiopäivillä hallitsijavakuutuksen ja vahvisti autonomisen Suomen perustuslain. Tämä on tulkittu Suomen erillishallinnon lähtöpisteeksi. Veistos oli siis aikanaan merkittävä paitsi fyysisen kokonsa ja taiteellisten ansioidensa, myös poliittisen sisältönsä johdosta. Helmikuun manifesti 1899 oli käynnistänyt venäläistämistoimenpiteet, jotka Suomessa tulkittiin pyrkimyksenä syrjäyttää perustuslaki. Kun Emil Wikströmin moniosainen veistos saapui Suomeen 1903 olivat poliittiset tunnelmat kireät ja veistoksen suomalaiskansallinen sanoma tulenarka.

Vuosikymmeniä myöhemmin Wikström muisteli veistoksensa paikalleen nostamista ja paljastamista seuraavasti: "Niin oli ennätetty pimeyden öiden syyskuuhun, jolloin veistoksia ryhdyttiin kaivamaan puulaatikoistaan, kantamaan Säätytalon eteen ja hinaamaan korkeuksiin. Yö toisensa jälkeen tehtiin työtä, friisi kasvoi kasvamistaan, mutta päivisin ei koko puuhasta näkynyt merkkiäkään, sillä telineet ja säkit peittivät kaiken siellä ylhäällä.

Niin, ja nyt minun täytyy kertoa teille eräs seikka. Kun friisi oli viittä vaille valmis, päätimme prof. Nyström ja minä kätkeä sinne onnea tuovan, kaikkea hyvää edistävän esineen, ikään kuin tuollaisen hyvän hengen taloa varjelemaan. Prof. Nyström otti Runebergin isänmaan virrestä kaksi säkeistöä, jotka minä annoin kultaseppä Fagerroosin kaivertaa kuparilevyille. Sitten pimeänä syyskuun yönä, kun työmiehet olivat menneet pois, kiipesin minä telineille, menin friisin oikeanpuoleisessa kulmassa olevan, makaavan sotilaan rinnasta

sisään - rintaan haarniskan kohdalle oli jätetty aukko - kompuroin vinnin ja friisiä pitelevien rautatankojen sekamelskassa eteenpäin, kunnes lopulta pääsin uskonnon kuvan kohdalle. Uskonnon rintaan kiinnitin tuon kuparilevyn, johon oli kaiverrettu voimakkaan isänmaalliset uskoa ja luottamusta henkivät säkeet. Sitten palasin takaisin, kaatuneen sotilaan haarniska pantiin paikalleen; seuraavana päivänä revittiin telineet alas ja friisi oli valmis kaiken kansan nähtäväksi. Mutta sen sisään kätkeyty kuparilevy jäi Nyströmin ja minun väliseksi salaisuudeksi niin kauaksi aikaa kuin Venäjän valta täällä kesti.

Friisin keskellä seisovan Aleksanteri I:n jalkojen juuressa on Suomen vaakuna, jota kiertävään nauhaan on piirretty sanat: "LEGES ET INSTITUTA FENNIAE SOLENNITER CONFIRMATAE" (Suomen lait ja laitokset juhlallisesti vahvistetut.) - Niillä sanoilla tuntui olevan noina päivinä kohtalokas kaiku. Ne sanat samoin kuin koko friisistä puhuva voimakas isänmaallinen tunne saivat venäläiset raivoihinsa. Bobrikov kuuli asiasta tietysti samana päivänä ja lähetti miehiä tutkimaan mitä Säätytalon tienoilla oli tapahtunut.

Jo seuraavana päivänä soitti prof. Nyström kertoen, että kenraalikuvernööri vaatii selitystä ja minun on tultava se heti antamaan. Mutta hätäkös tässä. Kun asiapapereita pengottiin, löydettiin niiden joukosta minun alkuperäinen luonnokseni, jonka Nikolai II oli 9 vuotta aikaisemmin omakätisellä allekirjoituksellaan hyväksynyt, Bobrikov rauhoittui, eikä asiasta sen pahempaa koitunut kenellekään. Mutta mitään juhlallista paljastustilaisuutta ei tuon friisin kunniaksi koskaan pidetty."

Kuvanveistäjä Emil Wikström Pariisin ateljeessaan noin vuonna 1900. Kuvanveistäjän hahmo paljastaa keskeneräisen veistoksen mittakaavan. Henkilöhahmot ovat noin 2,2 metriä korkeita, veistos korkeimmalta kohdaltaan noin 3 metriä ja veistosryhmän kokonaisleveys hiukan päälle 18 metriä. Kuvassa tumman harmaat hahmot ovat savea ja työn alla, vaaleat hahmot jo kipsiin valettuja.

Päätykolmion veistos

1. Suomen kansan muinaisuus ja kansanrunous

"Äärimmäisenä on erämaahan raivattu kaskimaa lyhteineen, auroineen ja kirveineen kannon neässä. Yhtä vanha kuin aineellinen viljelys on hengen viljelys: Väinön kannelta soitellen tulkitsee kaskensa äärellä Suomen mies laulun ja sävelten mahdollista tunnelmiaan." Kyläkirjaston kuvalehti nro 12, 1903.

2. Kansansivistys ja talonpoika, perhe

"Kirjallisen sivistyksen alku: äiti, joka lapselleen opettaa lukemisen alkeita. Tällä pohjalla on noussut korkeampi aineellinen ja henkinen viljelys, jota seuraava ryhmä edustaa."

Kyläkirjaston kuvalehti nro 12, 1903.

3. Työ ja teollisuus

"Maanviljelijä, joka otsansa hiessä lapiotaan käyntelee, teollisuuden edustajana työmiehen vasara kädessään, hänen takanaan kaupan vertauskuvaa kantava mies ja eellimmäisenä tyyneesti harkitseva tiedemies tauluineen ja Suomen nuori taide kuviota kaavailevan poikasen muodossa."

Kyläkirjaston kuvalehti nro 12, 1903.

4. Laki

Keskusryhmää kehystää vasemmalla Laki-hahmo. "Rajana sivuryhmien ja keskusryhmän välillä on vasemmalla Laki, nojaten tauluun, johon on piirretty perustusla- kien kiemmet vuodelta 1772, josta taivasta kohti, jonka ikuinen vanhurskaus on lain pyhyyden vartija ja yhteis- kunnan perustus."

Kyläkirjaston kuvalehti nro 12, 1903.

5. Säätyjen edustajat

Keisarin vasemmalla puolella seisovat porvarisäädyn edustajat puhemies Christian Trapp sekä aatelin edustaja maamarsalkka, vapaaherra Robert Wilhelm de Geer.

6. Hallitsijavakuutus

Veistoksen keskiaiheena on Aleksanteri I kuvattuna Porvoon valtiopäivien aikaan 1809, antamassa hallitsijavakuutusta, joka takasi Suomelle autonomisen aseman osana Venäjän keisarikuntaa. Suomi säilytti Ruotsin vallan aikaisen perustuslakinsa. Säätyjen edustajat olivat tätä vakuutusta todistamassa. Keisarin taustalla on valtaistuimen hahmo, joka muistuttaa Porvoon tuomiokirkossa 1809 käytössä ollutta. "Lempeä-

katseinen, jalo keisari Aleksanteri I esitetään sinä ikimuistettavana hetkenä, jolloin hän julisti Suomen kansan kansakuntain joukkoon korotetuksi. Hänen takanaan on valtaistuim, jonka syrjillä airuet torvillaan ilmoittavat hetken merkitystä maailmalle."

Kyläkirjaston kuvalehti nro 12, 1903.

7. Säätyjen edustajat

Keisarin oikealla puolella seisovat papiston edustaja, arkkipiispa Johan Tengström ja talonpoikain puhemies, tilallinen Pehr Klockars.

8. Usko

Keskusryhmää kehystää oikealla Usko-hahmo. Kristinuskon vahvistaminen oli erikseen mainittu 1809 hallitsijavakuutuksen sanamuodoissa. Kyläkirjaston kuvalehdessä hahmo kuvattiin näin:

"U s k o, kantaen kädessään Raamattua ja kohottaen korkealle ristiä, siten suunnaten taistelunsa uupuvain katseen Jumalan luo, joita voima ja apu tulee ja jonka kädessä kansojen kohtalot ovat."

Kyläkirjaston kuvalehti nro 12, 1903.

9. Kohti parempaa tulevaisuutta ja sovinto

"Seuraavassa ryhmässä näemme 'sovinnon': naisen, joka sitoo haavoitetun soturin käsivartta. Vie-ressä seisoo roteva nuorukainen, jonka olkapäälle kokenut vanhus laskee katensa, rohkaisten häntä paremman tulevaisuuden toivolla, jota rukoukseen polvistuneet naiset heidän vieressään Jumalalta anovat."

Kyläkirjaston kuvalehti nro 12, 1903.

10. Sota ja taisto

"Oikealla puolella on yhtä ylevästi ja luonnonmukaisesti esitetty Suomen kansan kehitys taistelun kautta. Äärimmäisenä on kaatunut soturi kanuunan alla; sitten kaksi muuta soturia vielä keskellä tuli- sinta taistelua."

Kyläkirjaston kuvalehti nro 12, 1903.

Juhlakulkue-friisi

Säätytalon rakentamisen aikataulu oli hyvin kiivas. Rakennukseen suunnitellut taideteokset eivät ehtineet toteutukseen mukaan, vaan niitä päätettiin toteuttaa vähitellen, käyttöönoton jälkeen. Julkisivujen antiikkiaiheisen friisimaalauksen tarina liittyy tähän kiireiseen toteutukseen.

Kun Säätytalo elokuussa 1890 kuoriutui telineistään kaupunkilaisten ihailtavaksi, sai uusi rakennus runsaasti kiitosta, mutta julkisivujen aiheisto kirvoitti myös kriittisiä kommentteja. Nya Pressenin toimittaja kiinnitti erityistä huomiota julkisivun yläosan maalattuun, kulkuetta esittävään friisiin: ”Voihan olla, että tämä keveyden ja epämiehekkyyden vaikutelma vähenisi, jos friisin epäkauniit majolika- ja heraldiset värit vaihdettaisiin toisiin ja jos aiheeltaan kertakaikkisen tyhjä juhlakulkue poistettaisiin. Tämä kulkuemaalaus on mielestämme täysin sopimaton aiheeltaan ja mitä tulee värien valintaan, häiritsevä ja epäkaunis.” Nya Pressen 24.8.1890.

Arkkitehti Gustaf Nyströmin suunnitelmassa vuodelta 1888 rakennusta kiertää ihmis- ja hevoshahmojen rytmittämä friisi ja päätykolmion täyttää komea veistos. Arkkitehti toivoi paitsi veistoksen myös reliefifriisin toteutuvan kuvanveistäjän tekeminä. Päätykolmion veistoksesta oli tilattu luonnos, mutta friisin toteutus taideteoksena ei ollut tiukkojen resurssien puitteissa mahdollista. Niinpä väliaikaisen friisin maalaus annettiin maalausurakoitsija Salomo Wuorion yrityksen tehtäväksi. Toteutunut kulkuemaalaus on siis eräänlainen ”place holder”, jolla taiteelle varattiin paikka julkisivussa. Ensimmäisessä asussaan Säätytalon julkisivujen näyttävin elementti oli juuri tämä eloisa puna-keltasävyinen friisi, sillä päätykolmion veistoksen toteutus viivästy monista syistä.

Julkisivun ihmishahmoiselle reliefifriisille löytyy kansainvälisiä esikuvia eri vuosisadoilta. Todennäköisenä esikuvana on pidetty tanskalaisen Bertel Thorvaldsenin nk. Aleksanteri-friisiä, jonka taiteilija muotoili Napoleonin Rooma-vierailun kunniaksi 1818–1828. Thorvaldsenin työn innoittajana on tietävästi ollut Ateenan Parthenonin temppelin nk. Panathenaia friisi. Aleksanteri-friisi muodostui laajalti tunnetuksi, ikoniseksi klassisoivan kuvanveistotaiteen esikuvaksi. Suomalaisittain kiinnostava vertailukohta on yliopiston päärakennuksen vestibyyliässä sijaitseva C. E. Sjöstrandin reliefifriisi Väinämöisen soitto 1860-luvulta, jossa suomalaiskansalliset, kalevalaiset tarinat on tulkittu antiikin asuun, vaatetusta myöten. Säätytalon friisin aiheisto ja kokoonpano on tietävästi ollut S. Wuorion liikkeen käsissä. Liikkeen työt ovat tyypillisesti mallikirjoista

ja kansainvälisistä lähteistä innoittuneita, mutta ei suoria kopioita vaan tasapainoisia yhdistelmiä ja tulkintoja. Kulkueiden kantavana teemana on kirjakäärön toimittaminen keskirisaliitiin molemmiin puolin oleville, korokkeella seisoville vanhempien miesten ryhmille. Aiempi tutkimus on ehdottanut, että kirjakääröt edustavat lakia, jonka nuoren miehen symboloima keisari luovuttaa säätyjen edustajille.

Säätytalon friisin kulkueen hahmojen tulkinta perustuu tutkija Ilkka Kuivalaisen artikkeliin Antiikin innoittamia kulkuekuvauksia vuodelta 2018 (Taidehistoriallisen seuran tutkimuksia 50).

Väliaikaisesta lopulliseksi

Friisin uudelleentoteutus suomalaisaiheisena jäikin lopulta päätykolmion laajan teoksen toteutuksen jalkoihin. Emil Wikströmin veistosryhmä nostettiin paikoilleen vasta vuonna 1903. Samalla julkisivuille tehtiin ensimmäinen, ajanmukais-tava huoltomaalaus. Sävykäs ja materiaallinen väriasi väistyi keveämmän ja vaaleamman asun tieltä. Kun valtava, kansallista identiteettiä ilmaiseva pronssiveistos nostettiin paikoilleen, päätettiin kritiikkiä kerännyt antiikkinen kulkue maalata kokonaan yli! Rakennuksen ulkohahmolle annettiin uusi, ajanmukainen tulkinta, joka on osaltaan korostanut komean veistoksen merkitystä niin visuaalisesti kuin sisällöllisesti.

Vuosikymmenet kuluttivat julkisivupintaa vähitellen. Itsenäistyneen Suomen uusi eduskunta ei ollut halukas käyttämään rahaa vanhentuneen edustusrakennuksen ehostamiseen. Kun uusi eduskuntatalo valmistui 1931, Säätytalo luovutettiin tieteellisten seurojen kokoushuoneistoksi. Seuraavat vuosikymmenet olivat niukkuuden aikaa. Vähitellen, kun aurinko, tuuli ja sade kuluttivat maal pintaa, friisin hahmot hiipivät uudestaan esiin. Julkisivujen huoltomaalaukset olivat vähäisiä, mutta vuoden 1952 olympialaisia varten Helsinkiä ehostettiin määrätietoisesti ja ilmeisesti myös Säätytalo sai tällöin pikaisen kalkkauksen. Tässä yhteydessä friisiä on oletettavasti vahvistettu. Vasta vuonna 1971 friisin historiallinen arvo ja kiinnostavuus puolsivat sen kunnollista konservointia ja restaurointia, tällöin konservaattori Pentti Pietarilan johdolla. Paikoin lähes hahmotomaksi kulunut aiheisto maalattiin uudestaan kalkkimaalein, osin freskoteknikalla. Hahmot tallennettiin myös suurille muovikalvoille, jotka ovat vuonna 2023 löytyneet ullakolta, tosin haurastuneina ja haalenneina, mutta silti todistusvoimaisina.

Juhlakulkue-friisi

Ryhmä XVIII: Neljä naista etenee rauhallista tahtia, heidän edessään kaksi keskustelevaa filosofia.

Ryhmä XIX, hahmot 115-124: Ratsukoiden ja valjakon ryhmä. Ratsukot ovat nousseet takajaloilleen ja miehet pidättävät hevosiaan voimakkaasti pysähdykseen. Valjakko on jo pysäytetty ja maahan astunut sankarisotilas pitää vasemmassa kädessään kirjakääröä. Oikeassa kädessä keihäs, päässä korinttilaistyyppinen, poskia suojaava kypärä ja varustuksenaan rintapanssari.

Ryhmä XX, hahmot 125-130: Kuuden seisoskelevan miehen ryhmä, joiden huomio on suuntautunut korokkeella seisoviin hahmoihin. Reunimmaisiet hahmot ovat nuorempia. Viitta on rennosti harteilla ja keho muutoin alaston. Molemmat nojailevat - toinen mataan tukeen, toinen paimensauvaan. Neljä keskellä olevaa vanhempaa, parrakasta hahmoa peittävine viittoineen edustavat oppineita miehiä ja seuraavat korokkeella olevan johtohahmon puhetta. Lähinnä koroketta oleva, muusta ryhmästä erillään seisova nuori mies on aiemmin tulkittu mahdollisesti keisaria symboloivaksi hahmoksi. Paimensauva nojaa korokkeeseen.

Ryhmä XXI, hahmot 131-132: Korokkeella seisovat parrakkaat, viittoihin pukeutuneet filosofit ovat vastaanottaneet kirjakääröt. Vanhojen miesten on myös tulkittu edustavan säätyjen puhemiehiä ja kääreiden keisarin Suomelle myöntämiä, kansallista autonomiaa tukevia lakitekstejä.

Ryhmä IX, hahmot 61-64: Ensimmäisen kulkueen päätteenä on korotettu, kanneloiduilla pylväillä määritelty tila, jossa kolme filosofihahmoa istuu, seuranaan seisoskeleva, pitkähiuksinen nuori mies. Filosoifeilla on himation-viitat, nuori mies on alaston. Tuolit on tunnistettavissa klismos-tuolityypiksi, jonka muodonanto on kreikkalaista alkuperää. Etummainen filosofi ohjentaa kätensä vastaanottaakseen kulkueen tuoman kirjakäärön. Toisessa kädessään hänellä on jo kääre. Ryhmän IX ja VIII välillä oleva tapahtuma on koko friisin kulminaatio, pitkän liikesarjan symbolinen, hidastunut tapahtuma.

Ryhmä VIII, hahmot 54-60: ensimmäisen kulkueen pysähtynyt kärki, jossa kaksi filosofityyppiin hahmoa ja yksi nainen ovat kääntyneet luovuttamaan kirjakäärön. Näiden takana ratsukko kahden jalkamiehen kanssa on pysähtynyt naisen taakse.

Ryhmä VII, hahmot 47-53: nelivaljakon vauhtia hidastetaan ja hevoset ovat nousseet takajalkojensa varaan. Valjakon kyydissä oleva matkustaja suuntautuu eteenpäin ohjentaen kirjakääröä kohti kulkueen kärkeä. Valjakon takana kulkee yksittäinen nainen lehvä kädessään.

Ryhmä VI, hahmot 41-46: Kolme ratsukkoa, joista ensimmäinen on jo pysähtynyt ja ratsastaja noussut hevosensa selästä. Kaksi muuta hidastavat hevosiaan, kaikki ovat suuntautuneet eteenpäin.

Ryhmä V, kuvat 32-40: Kolmen ratsukon ja kolmen jalan kulkevan sotilaan ryhmä. Ratsastajat ovat sijoittuneet välimatkoin. Ensimmäinen ratsastaja taluttaa hevostaan ja pitää kädessään sauvaa. Kilvin ja miekoin varustautuneet sotilaat ovat vilkkaassa keskustelussa.

Ryhmä IV, kuvat 28-31: Etualalla sotilas katsoo taaksepäin. Hänen takanaan on hevonen, jota pitää hahmo, joka muistuttaa filosofiaa. Hevosen takana seisoo nuori, pitkähiuksinen mies. Tässä ryhmässä hevosilla on vain suiset ja ohjat. Paikoitellen suitsien päänos puuttuu tai on kulunut pois.

Klassinen muotokieli

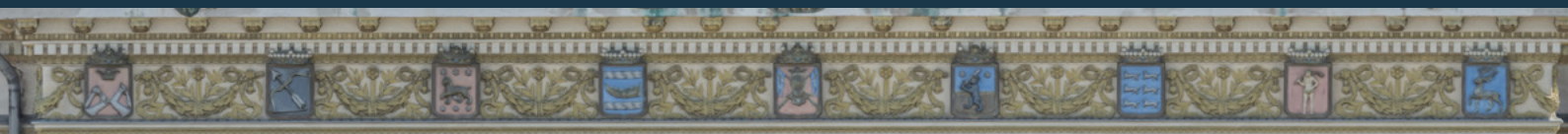
Klassinen arkkitehtuuri on täynnä viestejä menneisyydestä. Julkisivujen muodot ja koristeaiheet eivät ole sattumanvaraisia tai yhden suunnittelijan keksintöjä, vaan pitkän ja polveilevan kulttuurisen tarinan ilmentymiä. Aiheisto on syntynyt suurelta osin antiikin Kreikan ja Rooman valtakunnan aikana, mutta sitä on sekä varioitu vapautuneesti että kopioitu mahdollisimman oikeaoppisesti eri mantereilla ja eri vuosisatoina. Arkkitehti Nyström oli erityisen vaikuttunut italialaisen renessanssin rikkaasta muotokielestä, joka puolestaan pyrki aikoinaan toteuttamaan antiikin henkeä.

Säätytalo on koristeiltaan poikkeuksellisen rikas suomalaisen rakennusperinnön joukossa. Koristeohjelma on kokonaisuudessaan harkittu ja johdonmukainen ja sillä on selkeitä esikuvia ajan eurooppalaisessa rakentamisessa. Julkisivun suuret pinnat ovat kiviharkkoja esittävää rappautsa. Peruspinnat imitoivat hiekkakiveä, listoitukset marmoria. Lisäksi pintoihin on kiinnitetty kipsistä valettuja muotoja, jotka niin ikään ovat esittäneet luonnonkiveä tai paikoin metallia, esim. patinoitunutta pronssia. Oma kerrostumansa julkisivuilla on erilaiset kaupunkien ja maakuntien vaakunat. Niiden ensimmäinen, heraldisia värejä noudattanut, monivärinen maalaus herätti aikalaisissa kritiikkiä ja arkkitehti Nyström päätyi maalautamaan ne yksivärisiksi jo 1891. Polykromia on sittemmin palautettu.

Oheiseen piirustukseen on kirjattu keskeisten koristeaiheiden nimet ja se on väritetty kivi-imitaatioita symboloivin värein. Peruspintojen hiekkakiviharkkoissa on kohtalaista vaihtelua, mutta luonnonkivelle tyypillistä eloisuutta ei ole esitetty. Säätytalon klassinen tyylilaji tai pylväsjärjestelmä on korinttilainen. Pitkillä julkisivuilla sitä säästävät pienempien pilasterien joonialaiset muodot.

Keskirisaliitin historialliset maakuntavaakunat

Karjala

Savo

Häme

Uusimaa

Varsinais-Suomi

Satakunta

Pohjanmaa

Lappi

Ahvenanmaa

Klassinen muotokieli

1. Keskirisaliitti	13. Hammaslista eli dentiilit
2. Päätykolmio	14. Rosetti
3. Akroterion	15. Voluutta
4. Spiira	16. Akantuslehti
5. Korniisi	17. Kolossaalipylväs
6. Friisi	18. Lakikivi
7. Arkkitraavi	19. Sokkelikerros
8. Katelaatta	20. Perusmuuri
9. Kapiteeli	21. Attika
10. Pilasterin varsi	22. Balusterikaide
11. Basis	
12. Konsolit	

PALKISTO

Palkisto on julkisivun ylin vaakarakenne ja koostuu kolmesta osasta: ylin osa, **korniisi**, on voimakkaasti ulkoneva ja räystästä muodostava osa. Suurimman pykälän alla olevat **konsolit** esittävätkin ulkonevaa räystästä ja vesikattoa kantavien palkkien päitä. Konsolien alla kiertää **hammaslista eli dentiilit**. **Friisi** on toisinaan paljas pinta, toisinaan siinä esiintyy koristeita. **Arkkitraavi** esittää varsinaista vaakarakennetta, pylväältä toiselle ulottuvaa palkkia.

PYLVÄS JA PILASTERI

Pylväs tai pilari on vapaasti seisova pystyrakenne, kuten keskirisaliitin pyöreät pylväät, pilasteri taas osittain seinäpintaan liittyvä pystyrakenne. Pylväs ja pilasteri päätyvät **kapiteeliin**. Korinttilaisen järjestelmän kapiteeli koostuu tyypillisesti **akantuslehdistä**, kierreistä **voluutoista** sekä **ruusukeista**, eli **roseteista**. Kapiteelin kantana on **katelaatta**, eli abakus. Pylvää tai pilasterin jalkana on **basis**, eli baasi.

Toisinaan pylvään varressa on uritus, eli **kanneluuri**, kuten

Säätytalon keskirisaliitin pylväissä.

Toinen pylvään varren muodon jalostamisen tapa on **entasis**, mikä tarkoittaa pylväänvarren hienovaraista kaarevuutta tai pullistumaa. Paksuin kohta on noin kolmannes alhaalta päin ja selvästi hoikin taas ylhäällä. Säätytalon pylväiden entasis on hyvin hienovarainen. Pilastereissa sitä ei ole käytetty.

Kun pylväs ulottuu kahden kerroksen korkuiseksi ja rakennuksen dominoivaksi osaksi, voidaan pylvästä kutsua **kolossaalipyväksi**. Säätytalon keskirisaliitti ja sen vapaasti seisovat pylväät muodostavat **portiikin**, sisäänkäynnin pylväikön.

IKKUNAT

Toisen kerroksen ikkunaa kiertävät koristeelliset, profiloituneet listat, ylälistaa kantavat korkeat, kapeat konsolit. Kehyslistoissa on kahden kokoisia ruusukkeita tai rosetteja. Ikkunan alapuolen syvennyksessä on kaksi siivekistä leijonaa, joiden välissä vaakuna.

Ensimmäisen kerroksen ikkuna on kaaripäätteinen ja kaaren ylin kivi on lakikivi tai kiilakivi.

TEOKSET

Päätykolmioveistos on Emil Wikströmin teos, valmistunut 1903. Teoksen keskushahmona on Aleksanteri I, joka Porvoon valtiopäivillä vuonna 1809 vahvisti Suomen lait ja oikeudet Venäjän autonomisena alueena.

Pääovien yläpuolella on Ville Vallgrenin muotoilema veistos, jossa kaksi naishahmoa, Lux (valo tai valistus) ja Lex (laki) kannattelevat Suomen vaakunaa.

Rakennusta kolmella sivulla kiertävä nk. Juhlakulkue-friisi on maalausliike Salomo Wuorion tekemä, väliaikaiseksi tarkoitettu, antiikin reliefeistä innoituksen saanut koristetaiteelliseksi luokiteltava teos.

PODIUM

Säätytalon sokkelikerros on hyvin vahva ja ulkoportaan kanssa se muodostaa temppelirakennuksista tunnistettavan jalustan, **podiumin**. Porrastasannetta kiertää **balustereista** koostuva kaide.

KATTO

Säätytalon julkisivujen vaikuttavuutta on kasvatettu katon päällä olevilla pystyrakenteilla, attikoilla. Rakennuksen päämassan kussakin nurkassa on koristeellinen **attika**. Keskirisaliitin takana on yksinkertainen attika.

KESKIRISALIITTI

Risaliitti tarkoittaa rakennuksen julkisivupinnasta ulkonevaa seinän osaa. Säätytalon pääjulkisivulla on **keskirisaliitti**, puiston puolella taas sivurisaliitit. Keskirisaliitin päällä on **päätykolmio**, (= pedimentti = frontoni), johon on sijoitettu valtava, pronssista valettu veistos. Keskirisaliitin harjalla on **akroterion**, suuren lehtimäisen kehän ja ihmishahmojen muodostama huippukoriste. Päätykolmion palkiston friisissä on historiallisten maakuntien vaakunat ja niiden välissä köynnösrelieffit, joissa nauhoja ja **girlandeja**.